

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เชื่อมโยงกับปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นภรรยาบ่อย โดยแบ่งออกเป็น

- (1) แนวคิด “การขัดเกลาทางสังคม” (Socialization)
- (2) แนวคิด “กลุ่มปฐมภูมิ” (Primary Group)
- (3) แนวคิด “ครอบครัว” (The Family)
- (4) แนวคิด “ความนับถือตนเอง” (Self-Esteem)
- (5) แนวคิด “ค่านิยม” (Value)
- (6) ทฤษฎีความใกล้ชิด (Propinquity)
- (7) ทฤษฎีการทดแทนสิ่งที่ขาดหายไป (The Substitute Theory)
- (8) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)
- (9) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory)
- (10) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)
- (11) งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด “การขัดเกลาทางสังคม” (Socialization)

ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

จากพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2532 ได้ให้ความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมไว้ว่า เป็นกระบวนการทางสังคมกับจิตวิทยา ซึ่งมิผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ เด็กที่เกิดมาจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเป็นคนโดยแท้จริง สามารถอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะเริ่มต้นตั้งแต่บุคคลถือกำเนิดมาในโลก ตัวแทนสำคัญของสังคมที่ทำหน้าที่ในเรื่องนี้ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศาสนา ตลอดจน

สื่อมวลชนต่าง ๆ โดยทางตัวแทนเหล่านี้ บุคคลจะได้รับทราบคุณธรรม คุณค่า และอุดมคติที่สังคมยึดมั่น จะได้เรียนรู้บรรทัดฐานและขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ใช้อยู่ในสังคม จิตใจของบุคคลจะได้รับการขัดเกลาให้ยึดมั่นในหลักศีลธรรมของสังคม และพร้อมที่จะใช้ชีวิตในแนวทางที่สังคมต้องการ การขัดเกลาทางสังคมเกิดขึ้นทั้งโดยจงใจ และไม่จงใจ โดยจงใจเช่น การอบรมสั่งสอนโดยพ่อแม่ และครูอาจารย์ โดยไม่จงใจเช่น การเรียนรู้ หรือเอาอย่างการกระทำของเพื่อนฝูง หรือตัวละครในนวนิยายที่แพร่ทางสื่อมวลชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532 : 370-371)

งามพิศ สัตย์สงวน (2545 : 70) กล่าวถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมว่า เป็นผลของการกระทำที่ซับซ้อนระหว่างศักยภาพที่จะเรียนรู้ของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่น ๆ และปรับตัวเข้ากับกฎข้อบังคับ และระบบวัฒนธรรมที่เฉพาะ

สุพัตรา สุภาพ (2547 : 45-48) ได้อธิบายถึงการขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้ถึงคุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนในกลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนด หรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกันและให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตน การขัดเกลาทางสังคมจึงมีกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อน และสิ่งที่เรารู้จักนี้ อาจจะแสดงออกในรูปแบบสัญลักษณ์ โดยบุคคลจะต้องผูกพันกับ โครงสร้างของสังคมที่มีอยู่ ความผูกพันนี้แสดงออกมาในรูปที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ และบทบาทในเรื่องต่าง ๆ เช่น การงาน การศึกษา การศาสนา การนันทนาการ การมีครอบครัว เป็นต้น

สุภาพร นาคบัลลังก์ (2528 : 81) ได้กล่าวถึง การขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้สมาชิกในสังคมได้รับความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ นอกจากนั้นการขัดเกลาทางสังคมยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลอีกด้วย โดยที่การเรียนรู้วัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพ และทำให้บุคคลได้มาซึ่ง “ตน” (self) หรือความรู้สึกเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล ฉะนั้นการขัดเกลาทางสังคม จึงเป็นกระบวนการที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย

Richard T. Schaefer (2003) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ผู้คนเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยมและการกระทำที่เหมาะสมสำหรับสมาชิกของวัฒนธรรมนั้น ๆ

Turner (1968) (อ้างใน สุจิตรา สง่าเนตร : 2529) ได้กล่าวถึงการขัดเกลาทางสังคมว่า เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องระลึกไว้ว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมคือ วิธีการของการเรียนรู้ ความหมายของบทบาทที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรม และเป็นวิธีการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับบทบาทต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลได้เรียนรู้ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ตลอดจนแบบแผนพฤติกรรมของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ โดยผ่านกลุ่มสมาชิกต่าง ๆ ทางสังคม อาทิ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ศาสนา โรงเรียน และสื่อมวลชน

ความมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมมีความมุ่งหมายหลัก 4 ประการ (สุพิศตรา สุภาพ, 2547 : 48) อันได้แก่

1. การปลูกฝังระเบียบวินัย (Disciplines) โดยระเบียบวินัยถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมในสังคม และการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม การปลูกฝังระเบียบวินัยจะทำให้บุคคลมีแบบแผนของความประพฤติตามที่กลุ่มกำหนด แม้ว่าสิ่งนั้น จะเป็นสิ่งที่ยากหรือฝืนใจก็ตาม ระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับการปลูกฝังตั้งแต่วัยต้นของชีวิตในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. การปลูกฝังความมุ่งหวัง (Aspiration) เนื่องจากระเบียบวินัยนั้นมักเป็นสิ่งที่ยากหรือฝืนใจ ดังนั้น ความมุ่งหวังจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ระเบียบวินัยมีคุณค่า และง่ายต่อการปฏิบัติเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ
3. การกำหนดบทบาทในสังคม (Social Role) อันรวมถึงทัศนคติที่เข้ากับบทบาทนั้น ๆ โดยบุคคลจะดำเนินชีวิตในสังคมได้ด้วยดี ถ้าบุคคลรู้จักบทบาทของตน และสามารถแสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสมในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นตามกาลเทศะและ โอกาสต่าง ๆ กัน
4. สอนให้เกิดทักษะหรือความชำนาญ (Skills) ที่จะใช้ร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม โดยหากเป็นสังคมที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ นั้น ก็จะมีการถ่ายทอดการปฏิบัติตามประเพณี โดยการเรียนรู้จากการเลียนแบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แต่หากเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้า ก็จะมีการเรียนรู้ทักษะหรือความชำนาญจากเพื่อนร่วมสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2547 : 49-50) ได้กล่าวถึง กระบวนการขัดเกลาทางสังคมไว้ดังนี้

1. การตอบสนองความต้องการในระยะเริ่มแรก (Response) เป็นกระบวนการที่บุคคลจะแสดงความต้องการออกมา และคนอื่น ๆ ในสังคมทำหน้าที่นี้จะสนองความต้องการนั้น เป็นการตอบสนองตามระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้น ๆ กำหนดไว้ เป็นการตอบสนองในรูปของการให้เรียนรู้ระเบียบที่สังคมนิยมปฏิบัติ และแม้แต่การไม่ตอบสนองก็เป็นการขัดเกลาทางสังคมเช่นกัน

2. การรู้จักปรับความต้องการ และความสามารถของตนให้เข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม (Adaptation) เราต้องยอมรับว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในการรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ไม่เท่ากัน บางคนรับได้ง่าย บางคนรับได้ยาก จะต้องรู้จักคัดแปลงการอบรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องหรือเข้ากับความสามารถของแต่ละคน

3. การยึดถือสิ่งที่คล้ายกับตนเอง (Identification)

3.1 ความต้องการที่จะทำตัวให้เหมือนกับบุคคลที่ตนต้องการยึดถือเป็นแบบฉบับ

3.2 ความรู้สึกร่วมกับบุคคล หรือกลุ่มที่ถือว่าเป็นพวกเดียวกันกับตน เช่น ความรักระหว่างสามีภรรยา ใครว่าสามีหรือภรรยา อีกฝ่ายหนึ่งจะโกรธแทน เป็นต้น

3.3 ความรู้สึกยึดมั่นหลักการ หรืออุดมคติบางอย่างอย่างแน่นแฟ้น

จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม จะเห็นได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในชีวิตของมนุษย์ในระยะเวลาอันพอสมควร จะทำให้บุคคลนั้น รู้จักเลือกแบบหรือยึดถือแบบฉบับที่ตนคิดว่ามีส่วนคล้ายกับคน ความรู้สึกเช่นนี้ จะเป็นแนวทางให้บุคคลนั้นรู้จักในสิ่งที่สังคมต้องการ แต่ความสำคัญในการขัดเกลาขึ้นอยู่ที่ระเบียบกฎเกณฑ์นั้น ๆ สอดคล้องหรือเข้ากับความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความสามารถของเขาได้เพียงใด (สุพัตรา สุภาพ, 2547 : 49-50)

ตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคม

ตัวแทนทางสังคม (Social Agent) ซึ่งทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม มี 6 กลุ่ม อันได้แก่

1. ครอบครัว (Family) ทุก ๆ สังคมจะต้องมีสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นแหล่งหนึ่งที่มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยการอบรมสั่งสอนเด็กให้รู้จักค่านิยมทางวัฒนธรรม เพราะกลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่สมาชิกใหม่จะได้ทำการติดต่อสื่อสารด้วยก็คือ ครอบครัว ดังนั้น ครอบครัวจึงถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นแม่จะมีอิทธิพลต่อเด็กมาก เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ผู้เป็นพ่อก็มีความสำคัญในการสอนบทบาทของเพศชายให้ลูกชาย และแม่แต่ก็มีส่วนช่วยให้น้องมีความคิดและปฏิบัติตนตามสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคม (สุภาพร นาคบัลลังก์, 2528 : 83)

2. กลุ่มเพื่อน (Peer group) การดูแลอบรมจากเพื่อนที่มีอายุเท่า ๆ กัน หรือมากกว่า ในวัยเด็กเป็นกลุ่มเพื่อนฝูง พอถึงวัยทำงานจะคบกับเพื่อนที่มีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน ซึ่งกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญมาก เพราะบุคคลจะยึดเพื่อนเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยอมรับ (กฤษณา บุรณะพงศ์, 2540 : 28)

3. โรงเรียน (School) เป็นแหล่งของการขัดเกลาทางสังคมอย่างเป็นทางการ โดยมีหน้าที่หลัก 2 ประการ ประการแรกคือ ฝึก หัด อบรมสั่งสอนให้เด็กรู้จักและชำนาญในอาชีพ อีกประการคือ ให้ความรู้แก่เด็กเกี่ยวกับค่านิยมของสังคมเช่น สอนให้เป็นคนสุภาพ รักและซื่อสัตย์ต่อชาติบ้านเมือง เป็นต้น (สุภาพร นาคบัลลังก์, 2528 : 84)

4. ตัวแทนทางศาสนา (Religion Agent) ได้แก่ วัด พระ นักบวช ผู้สอนศาสนา และผู้เผยแพร่ธรรมของศาสนา ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะช่วยขัดเกลาในแง่ของหลักเกณฑ์เกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม และความประพฤติที่ถูกที่ควร ตลอดจนหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิต (ศิริรัตน์ คำรงค์เดชากุล, 2531 :19)

5. กลุ่มอาชีพ (Occupation Group) เมื่อบุคคลได้รับการอบรมจากกลุ่มอื่น ๆ ที่กล่าวมาจนถึงระดับที่ต้องประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว ก็ควรต้องยอมรับระเบียบวิธีปฏิบัติของอาชีพนั้น ๆ ซึ่งแต่ละอาชีพก็จะมีคุณค่า และวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป (กฤษณา บุรณะพงศ์, 2540 : 28)

6. สื่อมวลชน (The Mass Media) อันได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสื่อทำให้เกิดค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ และได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติในสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2547 : 61)

วิธีการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม อาจจะออกมาในรูปของการขัดเกลาโดยตรงและการขัดเกลาโดยอ้อม (สุพัตรา สุภาพ, 2547 : 50-51)

1. การขัดเกลาโดยตรง เป็นการขัดเกลาที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้ เป็นการบอกว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ อะไรผิดอะไรถูก ฯลฯ ซึ่งนับว่ามีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเป็นการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างจริงจังและเจตนา เพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยการขัดเกลาโดยตรงจะพบเห็นเสมอในหมู่ครอบครัว โรงเรียน วัด เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นครอบครัวก็จะอบรมลูกในรูปของการบอกเล่า สั่งสอน ชมเชย หรือดูค่า
2. การขัดเกลาโดยอ้อม เป็นการอบรมที่ไม่ได้บอกกันโดยตรง บุคคลได้รับประสบการณ์ หรือประโยชน์จากการสังเกต หรือเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น เช่น เด็กมักจะเลียนแบบการกระทำของพ่อแม่

ซึ่งถือได้ว่า กลุ่มปฐมภูมิ อันได้แก่ ครอบครัว เป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดใน การขัดเกลาทางสังคมทำโดยตรงและโดยอ้อม เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมมากที่สุด ดังนั้นโอกาสที่แต่ละบุคคลจะเลียนแบบพฤติกรรมของกลุ่มปฐมภูมิจึงมีสูง ด้วยเหตุนี้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาถึงการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านกลุ่มปฐมภูมิ อันได้แก่ ครอบครัว อันจะทำให้เกิดความเข้าใจ ถึงผลจากการขัดเกลาทางสังคม อันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นภรรยาบ่อย

แนวคิด “กลุ่มปฐมภูมิ” (Primary Group)

กลุ่มปฐมภูมิ คือ กลุ่มที่มีความสนิทสนม มีความเป็นส่วนตัวและมีความสัมพันธ์เฉพาะหน้า (face-to-face) ซึ่งเราจะพบเห็นในชีวิตประจำวันเป็นประจำ (สุพัตรา สุภาพ, 2547 : 60)

ลักษณะของกลุ่มปฐมภูมิ

1. โดยทั่วไปแล้วเป็นกลุ่มขนาดเล็ก และด้วยเหตุที่เป็นกลุ่มขนาดเล็กนี้เอง ทำให้ผู้คนในกลุ่มมีโอกาสติดต่อกันใกล้ชิดสนิทสนม มีความเป็นกันเอง
2. สมาชิกมีความคุ้นเคยกัน และติดต่อสัมพันธ์กัน พบปะกันโดยตรง (Face to Face)
3. ความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นลึกซึ้ง และมีลักษณะเป็นส่วนตัว (Personal) ความสัมพันธ์ยากที่จะสิ้นสุด เห็นอกเห็นใจ และเกื้อหนุนกันตลอดไป
4. มีการติดต่อสัมพันธ์กันเป็นระยะเวลานาน
5. การกระทำต่อกันทางสังคม อาศัยความพึงพอใจเป็นหลัก และความพึงพอใจนี้เอง เป็นหลักของการแก้ปัญหามากกว่าการใช้เหตุผล

การวิจัยในครั้งนี้จึงนำแนวคิด “กลุ่มปฐมภูมิ” มาใช้ในฐานะตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมเพื่ออธิบายถึงผลการขัดเกลาทางสังคมซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นภรรยา

แนวคิด “ครอบครัว” (The Family)

ครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้ครอบครัวก็ยังเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดด้วยเพราะ เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อและสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2547 : 65)

ความหมายของครอบครัว

Burgess กับ Locke ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่า จะต้องมียุติธรรมที่สำคัญ 4 ประการดังต่อไปนี้คือ (สุพัตรา สุภาพ, 2547 : 65-66)

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ และลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่กันภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณ ครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3-4-5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือน (โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา) จะมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูกหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไป หรือไม่มีเลย

3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการติดต่อ ได้ตอบระหว่างบุคคล เช่น สามี ภรรยา พ่อแม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายความว่า ไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างคนต่างมีปฏิริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจใส่กัน สั่งสอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอด และรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามี ภรรยา และลูก และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

ประเภทของครอบครัว

งามพิศ สัตย์สงวน (2545) อธิบายไว้ว่า ครอบครัวมีอยู่ 4 ประเภทได้แก่

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family)

ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวขนาดเล็กซึ่งประกอบไปด้วย พ่อ แม่ และลูก ซึ่งยังไม่ได้แต่งงาน ครอบครัวเดี่ยวจะมีคนแค่ 2 ชั่วอายุคน หรือมีแค่ 2 รุ่นเท่านั้น ได้แก่ รุ่นพ่อแม่และรุ่นลูก ลักษณะเด่นของครอบครัวเดี่ยวคือ การเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าความสัมพันธ์ทางสายเลือด เราจะพบเห็นครอบครัวเดี่ยวได้มากในสังคมสมัยใหม่ ในชุมชนเมืองหรือในสังคมอุตสาหกรรม

2. ครอบครัวขยาย (Extended Family)

ครอบครัวขยายเป็นครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนใน 3 ชั่วอายุขึ้นไป มาอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น รุ่นตนเอง รุ่นพ่อแม่ของตนเอง และรุ่นลูกของตนเอง เป็นต้น ครอบครัวขยายจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลัก และเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูกและพี่น้อง เนื่องจากครอบครัวแบบนี้มองว่าคู่สมรสนั้นเป็นแค่บุคคล ภายนอก

3. ครอบครัวแกน (Stem Family)

ครอบครัวแบบนี้เป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูกชาย หรือลูกสาว และครอบครัวของลูกชายหรือลูกสาว ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะเป็นลูกคนสุดท้อง หรืออาจจะ เป็นลูกคนใดก็ได้

4. ครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว (Single-parent Family)

ครอบครัวแบบนี้เป็นครอบครัวที่มีสามีหรือภรรยาเป็นหัวหน้าครอบครัวแต่เพียงคนเดียว เราจะพบเห็นครอบครัวแบบนี้ได้มากในกลุ่มชนชั้นล่างและชนชั้นสูง ในกรณีที่ครอบครัวมีแต่แม่ลูกเป็นหน่วยสำคัญ เราเรียกครอบครัวแบบนี้ว่า Matrifocal Family

หน้าที่ของครอบครัว

สุพัตรา สุภาพ (2547 : 68-69) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัว ดังนี้

1. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (Reproduction) เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่แทนที่สมาชิกเดิมที่ตายไป หน้าที่นี้มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่ สังคมนั้น ๆ ก็จะสูญหายไป การมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศคือ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป

2. บำบัดความต้องการทางเพศ (Sexual Gratification) ซึ่งจะออกมาในรูปของการสมรส เป็นการลดปัญหาทางเพศบางอย่าง เช่น ช่มชู้ การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบ เพราะการสมรสคือ วิธีการหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขต แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศแต่อย่างเดียว จะต้องทำให้มนุษย์มีครอบครัวเสมอไป เพราะมนุษย์มีการระบายออกทางอื่น ๆ ได้โดยไม่ต้องมีครอบครัวได้ เพราะการสมรสให้มากกว่าความพอใจในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ

3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (Maintenance of Immature Children of Raising the Young) ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็นสถานที่ที่ส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่เจริญเติบโตสมบูรณ์ ไม่ให้เกิดปัญหาสังคม

4. ให้การอบรมสั่งสอนเด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม (Socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมตัวเด็กให้ออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่พ้นไปจากบ้าน ครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ คุณค่าแบบของความประพฤติ ฯลฯ สอนให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม วิธีการอบรมก็อาจทำได้โดยตรง และโดยอ้อม โดยตรงก็โดยการสั่งสอน หรือพูดว่ากล่าว โดยอ้อมก็โดยการทำตัวเป็นแบบอย่าง การอบรมนี้ก็มีอยู่ตลอดเวลา จึงนับได้ว่า เป็นสถาบันที่ให้การอบรมแก่เด็กตั้งแต่เกิดจนตาย

5. กำหนดสถานภาพ (Social Placement) สถานภาพที่ครอบครัวให้นี้ ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร อยู่กับคนกลุ่มไหน เช่น ชื่อสกุลเป็นไทยก็จัดว่าเป็นคนไทย นอกจากนั้นสถานภาพก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด เช่น ลูกคนรวย ลูกคนจน ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่

6. ให้ความรักและอบอุ่น (Affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรัก และอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นแหล่งให้กำลังใจและปลอบใจเพื่อให้สามารถผ่านอุปสรรคไปได้

ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานุคลิกภาพของแต่ละบุคคลอย่างลึกซึ้ง และมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ และความประพฤติของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง

การวิจัยในครั้งนี้จึงนำแนวคิด “ครอบครัว” มาใช้เพื่ออธิบายถึงอิทธิพลของครอบครัวที่อาจมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

แนวคิด “ความนับถือตนเอง” (Self-Esteem)

คำว่า “self” แปลว่า ตัวตน “Esteem” นั้นแปลตามพจนานุกรมว่า ความนับถือหรือความรัก อุมพร ตรังคสมบัติ (2543 : 50) ได้ให้คำแปลของ Self-Esteem ว่าคือ ความนับถือตนเอง ความนับถือตนเองเป็นคำที่มีความหมายกว้าง แต่อาจให้ความหมายโดยสรุปว่า คือ ความคิดของบุคคลเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหมายและมีประสิทธิภาพเพียงพอ ความนับถือตนเองเกิดขึ้นจากที่บุคคลมองตนเอง และประเมินตนเองว่าเป็นอย่างไร ตามปกติเมื่อคนเรามองตนเอง เราจะเห็นภาพสองภาพ ภาพแรกเป็นภาพในอุดมคติ เป็นสิ่งที่เราใฝ่ฝันอยากจะเป็น ส่วนภาพที่สองคือภาพตัวเราในความเป็นจริง หากภาพในความเป็นจริงนั้นใกล้เคียงกับภาพในอุดมคติ เราจะมีความรู้รักกับตนเอง มีความนับถือตนเองสูง แต่หากสองภาพนี้แตกต่างกันมาก เราก็จะมีความรู้สึกแยะ ความนับถือและความภาคภูมิใจในตนเองก็จะต่ำลง บุคคลที่มีความนับถือตนเองสูงจะมองตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหมายและมีสิ่งที่ดีอยู่ภายใน เมื่อมองแบบนี้ก็จะมี ความสงบในจิตใจ พึงพอใจในตนเอง รักตนเอง ไม่รู้สึกด้อยค่า ส่วนผู้ที่มีความนับถือตนเองต่ำจะมีลักษณะตรงข้าม คือ รู้สึกว่าตนไร้ค่า ไม่มีความหมาย ไม่มีความสำคัญอะไร ไม่มีอะไรดี ขาดความเชื่อมั่น ไม่มีความสุขในตนเอง สูญเสียความนับถือตน (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2543 : 52)

ภาพแห่งตน (Self-Image) นั้น ประกอบด้วยความเชื่อและทัศนคติทั้งหมดที่เรามีเกี่ยวกับตนเอง มันเป็นตัวกำหนดว่าเราเป็นอย่างไร คิดอย่างไร ทำอย่างไรและจะกลายเป็นอะไร ทัศนคติและความเชื่อที่เรามีเกี่ยวกับตนเองนั้นเป็นสิ่งที่มั่งคั่งและมีอำนาจมาก มันคือ ตัวตนของเรา เรามองตนเองและคิดเกี่ยวกับตนเองอย่างไร เราก็จะเป็นอย่างนั้น ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องมีภาพแห่งตนในเชิงบวก และสำหรับเด็กแล้ว ผู้ใหญ่จะต้องช่วยให้เด็กเกิดภาพขึ้นมา และผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการสร้างภาพนี้คือ พ่อแม่ ภาพแห่งตนเกิดขึ้นตั้งแต่บุคคลยังเป็นเด็กเล็ก ๆ เด็กจะแปลปฏิกิริยาที่ผู้อื่นมีต่อเขา และสร้างเป็นภาพของตนเองขึ้นมา เช่น หากผู้ใหญ่ชมเด็กว่าน่ารักหรือดี เขาก็จะมีภาพแห่งตนว่าเป็นคนน่ารัก เป็นคนดี แต่หากเด็กถูกดุบ่อย ๆ เขาก็จะมีภาพแห่งตนว่าไม่น่ารักและไม่ดี เป็นต้น

ภาพแห่งตนนี้ก่อตัวขึ้นทุกวัน โดยการสะสมข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและโลกรอบตัว และกลายมาเป็นทัศนคติและความเชื่อเกี่ยวกับตนเองว่า เราดีหรือไม่ดี สิ่งที่มีอิทธิพลมากต่อการก่อสร้างภาพแห่งตน คือ ทัศนคติของพ่อแม่ ปฏิกิริยาที่พ่อแม่มีต่อเด็กเป็นสิ่งสำคัญ คนทุกคนมีภาพเกี่ยวกับตนเองทั้งนั้น เรามองตนเองในหลายแง่มุม ทั้งบวกและลบ เช่นมองว่าเป็นคนหน้าตาดี หรือขี้เหร่ น่ารักหรือน่าเกลียด ฉลาด หรือโง่ ดีหรือเลว เมื่อเรามองตนเอง เราก็จะเกิดอารมณ์

ความรู้สึกลึกตามมา เช่น พอใจ หรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ ภูมิใจหรือไม่ภูมิใจ ขึ้นอยู่กับว่าเราประเมินตนเองอย่างไรหรือใช้มาตรฐานอะไร (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2543 : 54)

ความนับถือตนเองไม่ได้เป็นเพียงความเชื่อมั่นในตนเอง หรือการมีภาพลักษณ์ที่ดีเกี่ยวกับตนเองเท่านั้น แต่ความนับถือตนเองมีความหมายลึกซึ้งและกว้างไกลกว่านี้ มันเป็นความพึงพอใจในตนเอง ในภาพลักษณ์ที่ตนเองมองเห็น คนจำนวนมากไม่พอใจในตนเอง ต้องการที่จะเป็นอีกอย่างหนึ่ง ความไม่พอใจนี้บางครั้งรุนแรงจนเป็นการไม่ยอมรับตนเอง ดำเนินตนเองเสมอทั้งที่จริง แล้วเขาเป็นคนที่ประสบความสำเร็จตามสมควร และมีสิ่งดี ๆ ภายในตนเองหลายอย่างที่เดียว

กล่าวได้ว่า ความนับถือตนเองเป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิต คำว่าความต้องการพื้นฐาน หมายถึง สิ่งที่เราจำเป็นต้องมีเพื่อที่จะดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ดังเช่นร่างกายต้องการอาหาร น้ำ และออกซิเจนเพื่อการอยู่รอดทางกาย เราก็ต้องการความรู้สึกลึก ๆ เกี่ยวกับตนเองเพื่อการอยู่รอดทางใจ นอกจากเป็นความต้องการพื้นฐานแล้ว ความนับถือตนเองยังเป็นปัจจัยที่ทำให้เราต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตได้ ทำให้เราไม่พ่ายแพ้และสามารถดำเนินชีวิตด้วยชัยชนะ

ความนับถือตนเองในวัยต่าง ๆ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543 : 51-55) ได้แบ่งความนับถือตนเองในวัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วัยทารก

ในวัยนี้ความนับถือตนเองเกิดจากการความรู้สึกลึก ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างแม่กับเด็ก เมื่อแม่กอดเด็กอย่างอบอุ่น ภาพแห่งตนที่เกิดขึ้นก็จะเชื่อมโยงกับความรู้สึกลึกอบอุ่น ปลอดภัย และรู้สึกถูกทะนุถนอม

ประสบการณ์เบื้องต้นที่เด็กมีคือ ประสบการณ์ทางร่างกาย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่กับเด็กที่เกิดขึ้นขณะให้นม ป้อนอาหาร อาบน้ำ เล่น กอด และมองหน้ากันนั้นมีผลต่อความรู้สึกที่เด็กมีต่อตนเองและร่างกายของตน เด็กที่ได้รับการตอบสนองทางกายอย่างดี เช่น เมื่อหิวก็ได้กินนม เมื่อเปียกก็พ่แม่ก็เปลี่ยนผ้าอ้อมให้ เมื่อเจ็บป่วยก็ได้รับการดูแลที่ดี ฯลฯ จะมีความรู้สึกดี

ต่อตนเอง รู้สึกพอใจในร่างกายของตน และความพอใจนี้จะกลายเป็นความรู้สึกว่าตนเองดี น่ารัก และเป็นที่รักของพ่อแม่

วัยเด็กเล็ก

เมื่อเด็กโตขึ้นและเรียนรู้มากขึ้น เขาก็จะพยายามทำให้สิ่งที่พ่อแม่ยอมรับ เด็กจะเรียนรู้จากพ่อแม่ว่าอะไรดี อะไรเลว อะไรถูก และอะไรผิด แล้วนำมาเชื่อมโยงกับภาพที่เขามองตัวเอง เมื่อผู้ใหญ่บอกว่าสิ่งที่เขาทำนั้นดี เด็กก็จะรู้สึกว่าตนเป็นคนดี เป็นต้น

วัยเรียน

เมื่อถึงวัยที่เด็กเข้าโรงเรียน ภาพแห่งตนมักจะเกิดขึ้นชัดเจนแล้ว เด็กจะมีทัศนคติที่ชัดเจนเกี่ยวกับตนเอง และเนื่องจากเด็กใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน โรงเรียนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการสร้างความนับถือตนเองในวัยนี้

วัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังสร้างเอกลักษณ์แห่งตน เด็กกำลังค้นหาว่าตนเองเป็นใคร และกำลังจะมุ่งไปในทิศทางไหน เด็กจะตั้งคำถามกับตนเองว่า “ฉันควรจะเป็นอย่างไร?” และ “ฉันควรทำอะไร?” ในเด็กที่มีความนับถือตนเองสูงจะให้คำตอบเชิงบวกกับตนเอง เช่น “ฉันเป็นลูกที่ดี ฉันจะไม่ทำให้พ่อแม่ผิดหวัง” เป็นต้น แต่หากมีความนับถือตนเองต่ำ เด็กก็จะให้คำตอบเชิงลบกับตนเอง เช่น “เรามันแย่มากก็ให้มันแย่มาก ๆ ไปเลย” หรือ “ทำไม่ดีก็ช่างหัวมัน” เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์ในวัยเด็กเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ความนับถือตนเองอาจก่อขึ้นมาอย่าง มั่นคง หรืออาจถูกทำลายลงจนไม่หลงเหลืออะไรเลยก็ได้ เช่น เด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง จะขาดความมั่นคงในตนเอง และรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ดังนั้น การสร้างความนับถือตนเองให้เกิดขึ้นในเด็ก จะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่าจะต้องคงอยู่นานพอ จนหยั่งรากลึกลงไปในตัวเด็ก เมื่อมีเหตุการณ์ที่มากระทบ “ตัวตน” ของเด็ก ความหนักแน่นในตนเอง และความรู้สึกที่ดีต่อตนเองนั้นจะไม่สั่นคลอน ความนับถือตนเองได้สร้างขึ้นอย่างดีในวัยเด็ก จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กเติบโตอย่างเข้มแข็ง เป็นผู้ใหญ่ที่มีความหนักแน่นในตนเอง ภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงนำแนวคิด “ความนับถือตนเอง” มาใช้เพื่ออธิบายถึงอิทธิพลของการขาดความนับถือตนเองที่อาจมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

แนวคิด “ค่านิยม” (Value)

จากการศึกษาวัฒนธรรมไทยตั้งแต่ในอดีตจะพบว่า ค่านิยมในเรื่องการมีคู่ครองของคนไทยสามารถพิจารณาได้เป็น 2 ประการคือ ฝ่ายชายต้องการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน (Polygyny) แต่ต้องการให้ฝ่ายหญิงมีสามีเพียงคนเดียว ในขณะที่ฝ่ายหญิงมีค่านิยมในการแต่งงานแบบพัวเดียวเมียเดียว (monogamy) คือ ต้องการให้สามีมีภรรยาคือตนเพียงผู้เดียวเท่านั้น (ปิยนาด บุนนาค, 2523 : 81)

ค่านิยมในการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนถือได้ว่าเป็นค่านิยมของทุกชนชั้นตั้งแต่พระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ ขุนนาง จนถึงคนธรรมดาสามัญ ทั้งนี้เพราะคนไทยถือว่าชายผู้ที่มีภรรยามากกว่าหนึ่งคน ถือว่าเป็นคนเจ้าชู้ ซึ่งเป็นคำยกย่องสรรเสริญว่ามีความสามารถ การมีภรรยา มากกว่า 1 คนถือได้ว่าเป็นการแสดงอำนาจบุญบารมี

ส่วนฝ่ายสตรีนั้นมีธรรมเนียมประเพณีให้สตรีมีสามีได้เพียงคนเดียว สตรีส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามกรอบของประเพณี โดยสังคมจะตำหนิสตรีที่ประพฤติออกนอกธรรมเนียม ด้วยค่านิยมให้สตรีมีสามีเพียงคนเดียว แม้สตรีจะไม่มีความสุขในครอบครัว ก็จะต้องทนเพราะการแก้ปัญหาโดยการแต่งงานใหม่เป็นเรื่องต้องห้ามในสมัยนั้น (มารยาท กิจสุวรรณ, 2523 : 84)

นอกจากนี้เมื่อแต่งงานแล้ว ก็ต้องจงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อสามี สตรีที่เลิกร้างจากสามีแล้วไปแต่งงานใหม่ แม้กระทำได้แต่สังคมก็ไม่ยกย่อง การที่สตรีจะแต่งงานหลายครั้งไม่เป็นที่นิยมในสังคม และไม่มีใครคบหาสมาคมด้วย เพราะถือว่าเป็นหญิงแพศยา

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นค่านิยมไทยว่า นิยมให้สตรีมีสามีเพียงหนึ่งคนเท่านั้น ในขณะที่อนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาก็คนก็ได้ ค่านิยมเช่นปรากฏพบในทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่สุโขทัยถึงปัจจุบัน

ในสมัยสุโขทัยนั้นได้ถือเอาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นแบบแผนกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยได้กำหนดฐานะของสตรีไว้ว่า เมื่อสตรีแต่งงานแล้ว จะต้องซื้อตรงต่อสามีเพียงคนเดียว และปรนนิบัติสามีอย่างดีที่สุด ไม่ว่าสามีจะมีนิสัยใจคออย่างไร อันรวมถึงการที่ผู้ชายมีภรรยาหลายคน (เหมววรรณ เหมะนัค, 2533 : 1) นอกจากนั้นจากความรู้ที่ปรากฏในมังรายศาสตร์ เกี่ยวกับเรื่องการแบ่งสมบัติให้ลูกเมีย น้อย เมียหลวง ดังความว่า

“ผัวอยู่กับเมีย มีลูกหนึ่งหรือสองคน แล้วไปซื้อภรรยา น้อย
จากพ่อแม่ภายหลัง หากพ่อแม่ตายให้แบ่งสมบัติเป็น
5 ส่วนให้ลูกเมียหลวง 3 ส่วน ลูกเมียน้อยได้ 2 ส่วน”

จากความดังกล่าว เป็นสิ่งชี้ให้เห็นถึงการที่ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน โดยหญิงเองก็ยอมรับสภาพของตนเอง แม้จะถูกซื้อมาเป็นภรรยา น้อย ก็เป็นความสมยอมของทั้งภรรยาหลวง และภรรยา น้อย อันเป็นความชอบธรรมที่ชายจะทำได้ (เรณู อรรถาเมศร์, 2532 : 127)

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายลักษณะผัวเมีย ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของสามีภรรยา โดยอนุญาตให้สามีมีภรรยาได้หลายคน แต่หญิงสามารถมีสามีได้เพียงคนเดียว ถ้ามีสามีมากกว่าหนึ่งคนถือว่าผิด (เหมววรรณ เหมะนัค, 2533 : 1) และจากจดหมายเหตุลาลูแบร์ได้บันทึกไว้ว่า คนมั่งมีในสมัยนั้นนิยมมีภรรยาหลายคนเพื่อแสดงบุญบารมีของตน โดยภรรยาทุกคนล้วนเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่เมียน้อยต้องตกอยู่ใต้อำนาจบัญชาของเมียหลวง นอกจากนั้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นพบว่า โภษาปาน ทูตของสมเด็จพระนารายณ์ นั้น มีภรรยาถึง 22 คน โดยได้อธิบายว่า เป็นธรรมเนียมของสังคมไทยที่ชายสามารถมีภรรยาเท่าใดก็ได้ ยังมีมากถือว่าเป็นผู้มีบุญวาสนาสูง (ปิยะนาถ บุนนาค และคณะ, 2526 : 86)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ค่านิยมของชนทุกชั้นในสมัยนั้นคือ ฝ่ายชายต้องการมีภรรยา มากกว่า 1 คน และต้องการให้ฝ่ายหญิงมีสามีเพียงคนเดียว ส่วนฝ่ายหญิงมีค่านิยมในการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ดังปรากฏในกฎหมายตราสามดวง อันเป็นกฎหมายที่ชำระขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยได้ให้การรับรองฐานะของภรรยาทั้งสามประเภทคือ ภรรยาหลวง (ภรรยาหลวง), ภรรยาหลวงนอก (เมียน้อย) และภรรยาหลวงทาสี (ทาสภรรยา) ให้เป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายทั้งหมด (ปิยะนาถ บุนนาค และคณะ, 2526 : 87-88) ราชอาณาจักรไทยได้มีการติดต่อกัมพันธ์กับประเทศกลุ่มตะวันตกมากขึ้น จึงมีผลทำให้คนไทยได้รับเอาวัฒนธรรมแบบผัวเดียวเมีย

เดียวแบบตะวันตกมาใช้ (เชค อาลี อีซา, 2533 : 138) และภายหลังจากที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 สถานภาพของผู้หญิงก็ถูกยกระดับให้สูงขึ้นมาเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จาก ในปี พ.ศ. 2478 ได้มีกฎหมายครอบครัวออกบังคับให้ชายไทยจดทะเบียนสมรสกับสตรีได้เพียงคนเดียว ถ้ามีการจดทะเบียนเกินหนึ่งครั้งโดยไม่ได้มีการจดทะเบียนหย่ากับภรรยาคนแรก ถือว่าการจดทะเบียนครั้งหลังเป็นโมฆะ และภรรยาที่จดทะเบียนภายหลังถือว่าเป็นภรรยานอกสมรส (อัจฉรา ยอดเพชร, 2521 : 8) ต่อมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาสตรีขึ้น 5 ฉบับ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2505-2509 เพื่อยกระดับสตรีให้มีฐานะสูงขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม และยังมีแผนพัฒนาสตรีระยะยาวระหว่างปี พ.ศ. 2505-2544 และที่สำคัญในร่างรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ซึ่งมีบทบัญญัติในมาตรา 28 เขียนไว้ว่า “หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน” นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ผู้หญิงได้รับการยอมรับทางกฎหมาย (กอบกุล อิงคะทานนท์, 2537 : 34-34)

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงนำแนวคิด “ค่านิยม” มาใช้เพื่ออธิบายถึงอิทธิพลของค่านิยมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียวที่อาจมีผลต่อการเป็นภรณยาน้อย

ทฤษฎีความใกล้ชิด (Propinquity)

ทฤษฎีความใกล้ชิดเป็นทฤษฎีหนึ่งในทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง โดยมีข้อเท็จจริงที่ว่า คนที่อาศัยอยู่ใกล้กัน และทำงานด้วยกันมีแนวโน้มที่จะสมรสกัน ซึ่งมีงานวิจัยหลายชิ้นในทศวรรษไม่นานนี้ได้ให้ข้อสังเกตเรื่อง ผลกระทบของความใกล้ชิดในเรื่องที่อยู่อาศัย และความใกล้ชิดในสถานที่ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อทางเลือกคู่ (Kahn and McGahtey: 1977) (อ้างใน กรพินธุ์ พรหมศิริ, 2537 : 7) ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Alfred C. Clarke (1952) (อ้างใน ฉันทชนก สายสมบัติ, 2541 : 8) ได้สัมภาษณ์คนจำนวน 431 คนที่มาจดทะเบียนสมรสในเวลา มากกว่า 3 เดือน ในรัฐ Ohio พบว่า 54 เปอร์เซ็นต์ของผู้ถูกสัมภาษณ์อาศัยอยู่ในตึกที่ห่างจากคู่สมรสของตน ภายใน 16 ช่วงตึก ในช่วงที่มีการนัดกันครั้งแรก ส่วนในงานอาชีพนั้น ผู้ชายที่มีอาชีพใช้แรงงานที่อาศัยความชำนาญจะเลือกคู่ที่อยู่ใกล้บ้านมากกว่าผู้ชายที่มีอาชีพประเภทงานวิชาชีพ และการจัดการ นอกจากนั้นพวกที่ทำงานแบบอาศัยความชำนาญยังได้รับผลกระทบจากการอยู่ใกล้กันน้อยกว่าพวกที่ทำงานแบบไม่มีความชำนาญ จึงชี้ให้เห็นว่า ความใกล้ชิดถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการสมรสหรือการมีคู่ครอง

นอกจากนั้น จากกฎของ Bossard (1932) ซึ่งได้มาจากการศึกษาเรื่อง การเลือกคู่ ในฟีลาเดเฟีย โดยศึกษาจากทะเบียนสมรสจำนวน 5,000 ทะเบียน ยังพบว่า ยิ่งสังคมมีความเคลื่อนไหวมาก อิทธิพลของความใกล้ชิดเปลี่ยนแปลงไปในฐานะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนในทางภูมิศาสตร์ ดังนั้น คน ๆ หนึ่งอาจจะแต่งงานกับคนที่อยู่ใกล้ชิดในปัจจุบันมากกว่าจะไปแต่งงานกับคนที่เคยอยู่ใกล้ในอดีตมาก่อน (ฉันทชนก สายสมบัติ, 2541 : 8)

Koller (1948) (อ้างใน กรพินธุ์ พรหมศิริ, 2537 : 50) ได้ศึกษาการเลือกคู่ที่โคลัมโบและโอไฮโอ โดยศึกษาเฉพาะพวกผิวขาว จำนวน 2,000 ราย พบว่า ส่วนใหญ่เลือกคู่สมรสที่มีที่อยู่อาศัยห่างจากที่พักตนภายใน 14 บล็อก ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความใกล้กันทางที่อยู่อาศัยเข้ามามีบทบาทในการเลือกคู่ครองอย่างมาก

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงนำทฤษฎีความใกล้ชิดมาใช้เพื่ออธิบายถึงอิทธิพลของความใกล้ชิดที่อาจมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

ทฤษฎีการทดแทนสิ่งที่ขาดหายไป (The Substitute Theory)

ตั้งแต่แนวความคิดด้านความสมดุลทางธรรมชาติของนักปราชญ์ชาวกรีกชื่อเพลโต ที่เชื่อว่ามนุษย์เราเกิดมาไม่สมบูรณ์ย่อมมีการขาดตกบกพร่องอยู่ในตัวเอง ในทัศนะของเพลโต การที่เพศหญิงและเพศชายรักกันก็เพื่อจะแสวงหาส่วนที่ไม่สมบูรณ์ให้ตัวเองเกิดมีความสมบูรณ์ขึ้น อิริค เรย์เนอร์ (Eric Rayner, 1972 : 172 อ้างใน สุวิทย์ รุ่งวิสัย, 2531 : 8) กู๊ด (Goode, 1970 : 156-157 อ้างใน อนุถกณณ์ นิธิรัช, 2525 : 13) ก็มีแนวคิดในแง่ของพื้นฐานทางจิตวิทยาว่าในการเลือกคู่ครองบางกรณี บุคคลอาจมีความต้องการพิเศษในสิ่งที่ตนเองไม่มีและต้องการ เช่น คน ถ่อมมักจะทำชอบคนที่ดูแสวงหาอำนาจหรือมีความเด่นเหนือบุคคลอื่น มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสนใจกับเพศตรงข้ามที่มีบุคลิกภาพแตกต่างไปจากตน ผู้หญิงที่อ่อนแอจึงมักเลือกผู้ชายที่มีลักษณะเข้มแข็งมากกว่าที่จะหาผู้ชายที่มีลักษณะคล้ายกับตน ซึ่ง วินซ์ (Wince, 1958 อ้างใน Eckland, 1980 : 134) มองว่าแบบแผนและบุคลิกภาพเฉพาะของคู่ครองแต่ละฝ่ายจะชดเชยสิ่งที่ขาดหายไป เพื่อสร้างความพึงพอใจได้สูงสุด (Maximum Need Gratification) นั่นเอง

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ จึงนำ ทฤษฎีการทดแทนสิ่งที่ขาดหายไป มาใช้เพื่ออธิบายถึงอิทธิพลของความต้องการชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปของคนที่มีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)

Scanzoni (1970) (อ้างใน กรรณิกา เฉลิมกุล, 2535 :7) เป็นผู้นำแนวทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ของครอบครัว โดยเห็นว่า บทบาทระหว่างชายและหญิงในครอบครัว เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน คือ ระหว่างสามี ซึ่งมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวกับภรรยาผู้ซึ่งให้ความรักความอบอุ่นและดูแลงานภายในบ้าน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรับผิดชอบระหว่างกัน ซึ่งทฤษฎีนี้มีใจความสำคัญว่า บุคคลเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมในแนวทางที่มีการสูญเสียน้อยที่สุด และ/หรือได้รับรางวัลมากที่สุด (กรรณิกา เฉลิมกุล, 2537 :7-10)

ในการศึกษาทฤษฎีนี้มีมโนทัศน์หลัก ๆ ที่สำคัญที่จะต้องศึกษา 6 มโนทัศน์ ได้แก่ มโนทัศน์ รางวัล การสูญเสีย กำไร ระดับการเปรียบเทียบ ระดับการเปรียบเทียบเพื่อทางเลือกอื่น และบรรทัดฐานการเอื้อประโยชน์ต่อกัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยสังเขปดังนี้

1. รางวัล (Rewards)

Thibaut และ Kelley (1959 : 12) (อ้างใน กรรณิกา เฉลิมกุล, 2535 :7) ให้นิยามของคำว่า รางวัล ไว้ว่า หมายถึง สิ่งตอบแทนที่ทำให้บุคคลรู้สึกเพลิดเพลิน (Enjoys) ยินดี (Pleasures) และพึงพอใจ (Satisfaction) สิ่งตอบแทนเหล่านี้บุคคลอาจได้รับจากสถานภาพ ความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ ประสบการณ์อื่น ๆ รวมทั้งความรู้สึกของเขาเอง เช่น สิ่งที่คุณต้องการได้รับจากความสัมพันธ์ ได้แก่ ความรัก การช่วยเหลือด้านการเงิน ซึ่งสิ่งที่เป็นรางวัลสำหรับคน ๆ หนึ่ง อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่มีความรู้สึกรับรู้ของคนอื่น ๆ ก็ได้

2. การสูญเสีย (Costs)

การสูญเสีย หมายถึง ผลทางลบที่เกิดจากสถานภาพ ความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ สภาพแวดล้อม รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลรู้สึกไม่ชอบ การสูญเสียอาจอยู่ในรูปของการลงโทษ (Punishment) หรือละทิ้งรางวัล (Rewards Forgone) (กรรณิกา เฉลิมกุล, 2537 : 7)

2.1 การลงโทษ

หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลรู้สึกไม่ชอบ ไม่ต้องการ เช่น การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม (Social Avoidance) และแม้กระทั่งการหย่าร้างจากคู่สมรส (Divorced)

ความสัมพันธ์บางชนิด เช่น การถูกปฏิเสธ (Rejection) ก็เป็นสิ่งที่ให้บุคคลรู้สึกเหมือนถูกทำโทษ และเกิดความรู้สึกสูญเสียได้เช่นกัน (กรรณิกา เฉลิมกุล, 2537 : 8)

2.2 การละทิ้งรางวัล

หมายถึง การละทิ้ง หรือผลจากตำแหน่งที่ให้รางวัลจากความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ ความรู้สึก หรือสภาพแวดล้อม เนื่องจากทางเลือกอื่น ๆ

การใช้เวลาช่วงหยุดสุดสัปดาห์ในการเล่นสกีกับเพื่อน ๆ จะทำให้ไม่มีเวลาให้กับครอบครัว เป็นต้น

3. กำไร (Profits)

กำไร เป็นความมุ่งหวังของบุคคลต่อผลที่จะเกิดจากการกระทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นรางวัล หรือการลงโทษก็ได้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่บุคคลต้องยอมรับการสูญเสียจากการทำกิจกรรมบางอย่าง เนื่องจากความเชื่อของเขาว่า การเลือกทำกิจกรรมอื่น ๆ อาจเป็นการตัดสินใจที่ผิด ถึงแม้ว่าจริง ๆ แล้ว สิ่งอื่น ๆ นั้นอาจให้รางวัลมากกว่าการสูญเสียก็ตาม ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ผลจากการกระทำที่ถือว่าเป็นกำไรสูงสุดก็คือ ความสัมพันธ์ที่ดีที่สุดในระหว่างรางวัลกับการสูญเสียนั่นเอง

ในการประเมินผลจากความสัมพันธ์ บุคคลต้องการมาตรฐานบางชนิด เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการยอมรับผลจากการกระทำที่เขาจะได้รับจากความสัมพันธ์นั้น ๆ มาตรฐาน 2 ชนิดที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมิน ได้แก่ (กรรณิกา เฉลิมกุล, 2537 : 9)

4. ระดับการเปรียบเทียบ (Comparison Level)

Thibaut และ Kelley (1959 : 21) (อ้างใน กรรณิกา เฉลิมกุล, 2537 : 9) นิยามระดับการเปรียบเทียบว่า หมายถึงมาตรฐานซึ่งบุคคลใช้ในการประเมิน รางวัลและการสูญเสียซึ่งเขาได้รับจากความสัมพันธ์ตาม การรับรู้ของเขา ซึ่งอาจเกิดจากประสบการณ์ตรงของเขาเอง หรือจากการสังเกตจากคนอื่น

5. ระดับการเปรียบเทียบเพื่อการเลือกอื่น (Comparison Level For Alternative)

เป็นมาตรฐานที่บุคคลใช้เพื่อประเมินว่า ควรจะอยู่ในความสัมพันธ์นั้นต่อไป หรือ ผละออกไปจากความสัมพันธ์นั้นเสีย โดยการเปรียบเทียบว่าผลที่ได้รับจากความสัมพันธ์นั้นอยู่สูงกว่า หรือต่ำกว่าระดับการเปรียบเทียบเทียบของเขา ถ้าผลที่ได้รับเท่ากับ หรือสูงกว่าระดับการเปรียบเทียบบุคคลจะพึงพอใจ และไม่แสวงหาทางเลือกอื่น ๆ แต่ถ้าผลที่ได้รับอยู่ต่ำกว่าระดับการเปรียบเทียบ บุคคลจะแสวงหาทางเลือกอื่น ๆ ต่อไป และถ้าทางเลือกให้ผลประโยชน์มากกว่า เขาจะผละไปจากความสัมพันธ์เดิมเสีย โดยเขาต้องมั่นใจว่า ผลที่จะได้รับจากความสัมพันธ์ใหม่นั้น ดีกว่า หรือให้กำไรเพียงพอ ที่จะยอมรับการสูญเสียจากการผละไปจากความสัมพันธ์เดิมด้วย ในทางตรงข้ามถ้าเขาประเมินว่าความสัมพันธ์เดิมดีที่สุดแล้วสำหรับเขา เมื่อเปรียบเทียบกับ ทางเลือกอื่น เขาจะคงอยู่ในความสัมพันธ์นั้นต่อไป (กรรณิกา เฉลิมกุล, 2537 : 10)

6. บรรทัดฐานการเอื้อประโยชน์ต่อกัน (Norm of Reciprocity)

มโนทัศน์การเอื้อประโยชน์ต่อกันตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน มีสาระสำคัญว่าบุคคลทั่ว ๆ ไปจะเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลอื่นที่เขารับรู้ว่ามีเอื้อประโยชน์ต่อเขาเช่นกัน

จากใจความสำคัญของทฤษฎีนี้ สรุปได้ว่า บุคคลจะเลือกที่จะมีพฤติกรรม และ ปฏิสัมพันธ์ในแนวทางที่ได้กำไร หรือได้รับผลประโยชน์สูงสุด โดยมีการสูญเสียน้อยที่สุด ซึ่งบุคคลจะยึดเกณฑ์จากระดับการเปรียบเทียบ และระดับการเปรียบเทียบเพื่อทางเลือกอื่นเป็น มาตรฐานในการประเมิน เมื่อมองในแง่ครอบครัวอาจกล่าวได้ว่า ชายและหญิงจะประเมิน ความสัมพันธ์ของเขทั้งสอง จากการเปรียบเทียบผลประโยชน์และการสูญเสียที่เกิดจาก ความสัมพันธ์ในหลาย ๆ ด้านว่าอยู่ในระดับที่เขาจะยอมรับได้หรือไม่ รวมทั้งเปรียบเทียบกับคู่ สมรสคู่อื่น ๆ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เขาคิดว่าน่าจะให้อยู่ในความสัมพันธ์นั้นต่อไป แต่ถ้าเมื่อใดที่เขา พบว่า ความสัมพันธ์ของเขทั้งสองอยู่ต่ำกว่ามาตรฐานที่เขาจะยอมรับได้ และเขามีทางเลือกที่อื่นที่ ดีกว่า เขาอาจจะผละออกจากความสัมพันธ์นั้น เพื่อไปสู่หนทางใหม่ที่ดีกว่าเท่านั้นเอง

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงนำทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมมาใช้เพื่ออธิบายถึง อิทธิพลของการมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ อาจมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) อธิบายว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และการกระทำต่าง ๆ ทั้งที่ปกติและไม่ปกติ เกิดจากแรงผลักดันจากความต้องการตามสัญชาตญาณ (Instinctual drive) ตามธรรมชาติ ได้แก่ สัญชาตญาณทางเพศ (Sexual Drive, Libido) และสัญชาตญาณความก้าวร้าว (Aggressive Drive) แต่การแสดงออกนี้ถูกขัดขวางโดยสภาพแวดล้อมของสังคม มนุษย์จึงต้องแสดงออกซึ่งความต้องการเหล่านี้ด้วยวิธีที่เป็นที่ยอมรับของสังคม การปรับตัวนี้ทำให้เกิดความขัดแย้ง (Conflict) ขึ้นในใจ ซึ่งจำเป็นจะต้องหาวิธีแก้ไขโดยการใช้กลไกทางจิต (Mental Mechanism or Defense Mechanism) (ศีลธรรม ธนะภูมิ, 2535 : 38)

ฟรอยด์ แบ่งจิตใจตามระดับจิตสำนึกออกเป็น จิตใต้สำนึก (Unconscious Mind) จิตก่อนสำนึก (Preconscious Mind) และจิตสำนึก (Conscious Mind) การทำงานของจิตใจระดับ จิตใต้สำนึกจะเป็นแบบทำตาม หลักความต้องการของตนโดยปราศจากเหตุผล (Pleasure Principle) ที่เรียกว่า กระบวนการปฐมภูมิ (Primary Process) ส่วนในการทำงานระดับจิตสำนึกจะเป็นแบบการใช้เหตุผล ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักความเป็นจริง (Reality Principle) ซึ่งเรียกว่า กระบวนการทุติยภูมิ (Secondary Process) (ศีลธรรม ธนะภูมิ, 2535 : 39) ตัวอย่างเช่น เด็กจะประพุดิตินตามใจชอบ แต่เมื่อเติบโตขึ้นก็จะค่อย ๆ เรียนรู้เรื่องเหตุผลมากขึ้น ส่วนจิตก่อนสำนึกจะคอยควบคุมความต้องการตามอารมณ์และค่อย ๆ พัฒนาการใช้เหตุผลเพิ่มขึ้น และในที่สุดจิตสำนึกก็จะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้มีเหตุผลและมีจุดมุ่งหมาย แต่กระบวนการนี้ก็อาจถูกหยุดยั้งหรือเปลี่ยนแปลงไปได้โดยแรงผลักดันจากจิตใต้สำนึก ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งซึ่งถ้าจัดไปไม่ได้ก็ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตได้

นอกจากนี้ ฟรอยด์แบ่งจิตใจตามการทำหน้าที่ออกเป็น อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) เพื่ออธิบายการทำงานของจิตใจ

อิด (Id) คือ ส่วนที่ประกอบด้วยความต้องการตามสัญชาตญาณตามธรรมชาติ (Instinctual Drive) ได้แก่ ความต้องการความก้าวร้าว (Aggressive Drive) และความต้องการทางเพศ (Sexual Drive) ซึ่งต้องการการระบายออกและได้รับความพึงพอใจอย่างรวดเร็วตามหลักความต้องการของตน (Pleasure Principle)

อีโก้ (Ego) คือ ส่วนที่ควบคุมความต้องการตามสัญชาตญาณของอิด อีโก้จะช่วยทำให้พลังความปรารถนาของอิดระบายออกในทางที่เหมาะสม และอีโก้ยังเก็บกด (Repress) ความต้องการนี้ด้วย แต่ส่วนมากอีโก้จะพยายามหาทางประนีประนอมให้มีการระบายพลังงานของจิตใจ (Mental Energy) ในทางที่เป็นไปได้และเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

การเจริญเติบโตของสมอง ภาษาคู และการเล่นแบบ ตลอดจนการเล่นของเด็กโดยการเอาอย่างผู้ใหญ่ เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอีโก้ ในการพัฒนาการนี้มีความขัดแย้งระหว่างอิดกับอีโก้ ซึ่งทำให้อีโก้พยายามใช้กลไกทางจิตควบคุมอิดด้วยวิธีที่เข้มแข็งขึ้น อีโก้ก็จะมีสมรรถภาพและกำลังมากขึ้นระหว่างพัฒนาการจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ผลของการพัฒนาอีโก้ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในวิธีการปรับตัว การดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาชีวิตและความขัดแย้ง การใช้กลไกทางจิตในการลดความกังวล ลักษณะเด่นหรือค้อย และรูปแบบของอุปนิสัยและบุคลิกภาพ ถ้าอีโก้อ่อนแอ ทำหน้าที่ขจัดความต้องการของคนได้ และใช้กลไกทางจิตที่ไม่เหมาะสมในการแก้ปัญหาชีวิต ซึ่งทำให้เกิดมีปัญหามสุขภาพจิตและโรคจิตเวชได้ (ศีลธรรม ธนะภูมิ, 2535 : 42)

ซูเปอร์อีโก้ (Superego) คือ ส่วนของจิตใจที่ประกอบด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือมโนธรรม และค่านิยมทางวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะเป็นส่วนที่กระตุ้นหรือห้ามการกระทำของบุคคล ซูเปอร์อีโก้เกิดระหว่างพัฒนาการทางจิตใจของเด็กโดยการเลียนแบบอย่างจากบิดามารดา ในบางครั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างซูเปอร์อีโก้กับอีโก้ อีโก้ อาจสนับสนุนอิด แต่ส่วนมากซูเปอร์อีโก้จะสนับสนุนและช่วยให้อีโก้มีความหนักแน่นในการหาทางออกให้ความต้องการตามสัญชาตญาณ ความขัดแย้งระหว่างซูเปอร์อีโก้กับอีโก้ ถ้ามีมากเกินไปจะทำให้เกิดความรู้สึกผิด (Guilt) และเสียใจ ทำให้บุคคลนั้นอาจจะแก้ไขตนเองหรือลงโทษตนเองก็ได้

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงนำทฤษฎีจิตวิเคราะห์มาใช้อธิบายถึงอิทธิพลของการขาดความนับถือตนเองที่อาจมีผลต่อการเป็นภรรยาน้อย

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

พัฒนาการบุคลิกภาพทางจริยธรรมในเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้อีโก้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม มีแนวทางความประพฤติและการปฏิบัติตนเพื่อบรรลุสภาพชีวิต

อันทรงคุณค่า มีความคิด และการกระทำในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม คุณธรรมเป็นส่วนของจิตใจที่ประกอบด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดีซึ่งใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) (อ้างใน ศีลธรรม ฐนะภูมิ, 2535 : 45) ได้สังเกตพัฒนาการทางจริยธรรมในบุคคลอายุต่าง ๆ โดยใช้หลักพัฒนาการทางความคิดของเพียเจต์เป็นพื้นฐาน เขาพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์มีได้บรรลุสมบูรณ์เมื่อเด็กอายุ 11-12 ปี แต่มีพัฒนาการต่อไปอีกหลายขั้นตอนจนถึงอายุประมาณ 25 ปี

ระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก แบ่งเป็น 3 ระดับ และในแต่ละระดับยังแบ่งเป็น 2 ขั้น รวมทั้งหมด 6 ขั้น ดังนี้คือ

(1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 10 ปี เด็กจะสนองตอบต่อกฎเกณฑ์ในเรื่องความดีชั่วและความถูกผิด โดยแปลผลจากการกระทบทางร่างกายและความพอใจเป็นหลัก เช่น การลงโทษ การชมเชย การแลกเปลี่ยน หรือการยอมรับกฎเกณฑ์และคำสั่งของผู้มีอำนาจทางกายเหนือตน แบ่งระดับเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้น 1 หลักการหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษและทำตามคำสั่ง เด็กอายุต่ำกว่า 7 ปี จะยอมรับกฎเกณฑ์โดยทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ โดยมุ่งหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษทางกาย เด็กอายุนี้มิได้สนใจต่อผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นต่อผู้อื่น

ขั้น 2 หลักการถือสัมพันธและทำเพื่อรางวัล อายุ 7-10 ปี เด็กรู้ว่าการกระทำที่ถูกต้องเป็นสิ่งทำให้เกิดความพอใจ ซึ่งเป็นความต้องการของตนเองและผู้อื่น เด็กมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในแง่ของการแลกเปลี่ยน คือทำดีเพื่อความพอใจ หรือทำดีทำถูกเพื่อได้รับรางวัล

(2) ระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Level) อายุ 11-15 ปี เด็กโตและวัยรุ่นจะประพฤติตนตามความคาดหวังของบุคคลในครอบครัวและในสังคม มีการยอมรับค่านิยมของกลุ่มว่าถูกต้องยอมกระทำตามกลุ่มด้วยความจงรักภักดีต่อกฎเกณฑ์ของสังคม มีการใช้ความคิดและใช้เหตุผลสนับสนุน และกระทำตามบุคคลที่ตนรับเป็นแบบอย่าง ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น

ขั้น 3 หลักการทำตามมิตรภาพระหว่างบุคคล อายุ 11-12 ปี เด็กวันนี้ยอมกระทำตามผู้อื่นที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม กระทำตามเพื่อนหรือบุคคลที่ตนและกลุ่มยอมรับเป็นแบบอย่าง

ขั้น 4 หลักการทำตามกฎเกณฑ์และกฎหมาย อายุ 14-16 ปี เด็กวัยรุ่นแสดงพฤติกรรมที่มีแนวโน้มตามที่บุคคลผู้มีอิทธิพลหรือมีอำนาจ (Authority) กำหนดคือ กระทำตามกฎเกณฑ์ ตามหน้าที่ คงไว้ซึ่งกฎของสังคม

(3) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) อายุ 16 ปีขึ้นไป บุคคลจะพยายามกำหนดคุณค่าของจริยธรรมและหลักเกณฑ์ให้มีความเที่ยงตรง ใช้สติปัญญาในการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมในการกระทำของตน ซึ่งต่างจากการกระทำตามสิ่งที่ผู้มีอำนาจกำหนด และการกระทำที่เป็นการเลียนแบบค่านิยมของกลุ่มในระดับที่ผ่านมา ระดับนี้บุคคลมีจริยธรรมอันประกอบด้วยเหตุผลเป็นของตนเอง แบ่งเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้น 5 หลักการทำตามสัญญาสังคม เยาวชนอายุ 16 ปี ขึ้นไป เริ่มเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก คนในวัยนี้พัฒนาสู่ความคิดของผู้ใหญ่ที่สนใจต่อความคิดเห็นและคุณค่าของผู้อื่น ขอมตกลงและปฏิบัติตามสัญญาซึ่งเป็นข้อผูกมัดที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกัน คือ การที่บุคคลกระทำในสิ่งที่ถูกต้องจึงมเพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ขั้น 6 หลักการยึดอุดมคติสากล อายุประมาณ 25 ปีขึ้นไป เป็นระดับของการบรรลุภาวะทางจริยธรรม บุคคลจะกระทำสิ่งที่ถูกต้องโดยการกำหนดและการตัดสินใจของมโนธรรมที่อยู่ในใจของตน และการกระทำนั้น ๆ จะสอดคล้องกับหลักอุดมคติตามเหตุและผลอันเป็นสากล ซึ่งประกอบด้วยมนุษยธรรม ความยุติธรรม และการเคารพต่อความเป็นมนุษย์ คือ การกระทำความคิดเพื่อความดีนั่นเอง

สรุป พัฒนาการทางจริยธรรมคือ กระบวนการพัฒนาการที่เด็กมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับผู้เลี้ยงดูที่ให้ความรักและความอบอุ่น ผู้ใหญ่ต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ชี้แนะเด็กให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความสม่ำเสมอ และประกอบด้วยเหตุและผล เพื่อให้เด็กยอมรับแบบอย่างที่ดีและนำไปปฏิบัติตาม การให้แรงเสริมและการให้เด็กได้ปฏิบัติเองในกลุ่มจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ซ้ำ ๆ และเกิดเป็นค่านิยม การกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรม ควรกระทำให้เหมาะสมตามลำดับขั้นของพัฒนาการด้านร่างกาย สมอง สติปัญญา และอารมณ์ของเด็กแต่ละวัย ด้วย การบรรลุภาวะทางจริยธรรม คือ การที่บุคคลสามารถตัดสินใจการกระทำที่เหมาะสมถูกต้องด้วยมโนธรรมอันประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับอุดมคติสากล ดังที่จะแสดงให้เห็นในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 3 ลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (อ้างใน กรรณิกา เถลิณกุล, 2535 : 47)

ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม	เหตุผลเชิงจริยธรรม (การทำดีและไม่ทำชั่ว)
1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) ขั้นที่ 1 อายุก่อน 7 ปี ขั้นที่ 2 อายุ 7-10 ปี	ขึ้นอยู่กับผลกระทบทางร่างกายและความพอใจ เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ และทำตามคำสั่ง เพื่อให้ผู้อื่นพอใจ เพื่อให้รับรางวัล
2. ระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ขั้นที่ 3 อายุ 11-13 ปี ขั้นที่ 4 อายุ 14-16 ปี	ขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคลในครอบครัวและสังคม ทำตามเพื่อนหรือบุคคลที่ตนและกลุ่มยอมรับ ทำตามกฎของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของตน
3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) ขั้นที่ 5 อายุ 16-25 ปี ขั้นที่ 6 อายุ 25 ปีขึ้นไป	มีเหตุผลเป็นของตนเอง ทำตามกฎของสังคมเพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม กระทำสิ่งที่ถูกต้องโดยการกำหนดและตัดสินใจของมโนธรรม ของตนเองคือ ทำดีเพื่อความดี (บรรลुरुศมฤภาวะทางจริยธรรม)

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงนำทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมมาใช้อธิบายความ
หย่อนยานทางจริยธรรมอันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการเป็นภรรยาไม่

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย

ในงานวิจัยของ นางพะงา ลิมสุวรรณ (2544) เรื่อง “สาเหตุการเป็นภรรยาไม่” พบว่า
ผู้หญิงร้อยละ 35 ขอมเป็นภรรยาไม่เพราะต้องการความรักความอบอุ่น และอยากมีที่พึ่งทางใจ
ร้อยละ 30 เป็นภรรยาไม่เพราะถูกฝ่ายชายหลอก ร้อยละ 25 ขอมเป็นภรรยาไม่เพราะต้องการเงิน
และผู้อุปการะ ร้อยละ 10 ขอมเป็นภรรยาไม่ด้วยเหตุผลอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่ของคนที่เป็นภรรยา
ไม่จะมีการศึกษาในระดับ ปวช. และ ปวส. โดย นางพะงา ตั้งข้อสังเกตว่า จากความเชื่อเดิม ๆ ของ
สังคมไทยที่มักมองว่าผู้ที่มาเป็นภรรยาไม่นั้นจะเป็นประเภทที่ขอมเอาตัวเข้าแลกกับเงินทอง

ทรัพย์สินนั้น ถ้าเปรียบเทียบกับผลการศึกษาวิจัยแล้วพบว่า ผิดจากความเป็นจริงในสังคมไทย ปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง เพราะผู้หญิงที่กล้าเป็นภรรยาบ่อยในสมัยนี้ จะกลายเป็นประเภทขอมแลก และกล้าได้กล้าเสียทุกอย่าง ที่น่าสนใจไปกว่านั้นก็คือ แม้ผู้หญิงจะมีการศึกษาดีถึงระดับปริญญาตรี-โท ไปจนถึงระดับปริญญาเอกก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะปฏิเสธไม่ยอมเป็นภรรยาบ่อย แต่อย่างไร และจากการศึกษาพบว่า แม้ภรรยาบ่อยเหล่านี้จะรู้สึกผิด และรู้สึกโกรธต่อสภาพการเป็นภรรยาบ่อยของตนก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการทางจิตใจของตนเองที่ไม่ต้องการสูญเสียความรัก จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้พวกเธอไม่เลิกจากการเป็นภรรยาบ่อยโดยพวกเธอรู้สึกว่าการเป็นภรรยาบ่อยไม่ได้เลวร้ายจนเกินไป

จากการศึกษาของ เกษม ต้นติผลาชีวะ (2535) เรื่อง “ภรรยาบ่อย” พบว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยาบ่อยนั้นมิใช่ทุกคนจะมีลักษณะเหมือนกันไปหมด ความจริงแล้วแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันพอสมควรจึงจะแบ่งได้ 3 ประเภทดังนี้

ประเภทแรก เป็นพวกที่ตกเป็นภรรยาบ่อยโดยไม่ได้ตั้งใจ หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ พวกนี้อาจเป็นคนที่เชื่อหรือถูกหลอกได้ง่าย ตอนที่ได้สามีก็คิดว่าเขายังโสดหรือหย่าร้างแล้ว เมื่อรู้ความจริงก็มักเกิดความทุกข์มาก

ประเภทที่สอง เป็นพวกที่รู้ครึ่งไม่รู้ครึ่ง บางทีก็จำใจยอมเพราะหลงรักเขา หรือเสียท่าไปแล้ว บางคนก็ยอมเป็นภรรยาเก็บด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ พวกนี้มักมีความทุกข์พอสมควร แต่ไม่ค่อยก่อความวุ่นวาย, รู้จักสงบนเสียมเจียมตัว

ประเภทที่สาม เป็นพวกที่อยู่เต็มอกว่าเขามีเจ้าของแล้ว แต่ก็ถือคติว่า การพิสูจน์ว่าตนเองมีค่าควรแก่การสนใจ จึงทำให้เขามาลุ่มหลงตนได้ พวกนี้มักพยายามทำตนให้เป็นข่าวสังคม เพื่อให้ตนได้ออกหน้าออกตา บางรายก็ประสบผลสำเร็จ คือ ทำให้เขามาเลี้ยงดูยกย่อง, ย้ายบ้านมาอยู่กับตน บางคนถึงกับเปลี่ยนชื่อเปลี่ยนสกุลก็ยังมี

จากการเสวนาเรื่อง “ทำไมผู้ชายจึงมีเมียบ่อย (มาก)” เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2544 ที่อิมแพคเมืองทองธานี มีผู้ร่วมสัมมนาประกอบด้วย นางพะงา ลิ้มสุวรรณ, โสภา ชูพิกุลชัย และ ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล พบว่า วัยรุ่นหญิงไทยยุคใหม่อายุระหว่าง 17-27 ปี หันมานิยมเป็นภรรยาบ่อยผู้ชายสูงวัยที่มีฐานะดีกันเป็นจำนวนมาก อ้างเหตุผลว่า เหมือนบะหมี่สำเร็จรูป ผิดของลวกน้ำกิน

ได้เลย หมดสมัยทนกัดก่อนเกลือกินแล้ว บางรายขอมเป็นภรรยาเก็บผู้ชายคราวเดียวกันถึง 5 คน ส่วนสาเหตุของคนที่มาเป็นภรณาน้อย ไม่มีสูตรสำเร็จว่าจะต้องมีฐานะยากจน เพราะมีผู้หญิงคนหนึ่งมีฐานะมั่นคง ประสบความสำเร็จในชีวิต เก่ง ฉลาด แต่เลือกจะมาเป็นภรณาน้อย เพราะไม่ยอมแต่งงาน เนื่องจากกลัวว่าวันหนึ่งจะต้องกลายมาเป็นภรรยาหลวง แม้จะรู้สึกผิดแต่ก็เลิกกระทำไม่ได้

จากงานวิจัยของ บงกช เสวตามร์ (2533) เรื่อง “การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของภาพยนตร์ไทย : กรณีตัวละครหญิงที่มีลักษณะเบี่ยงเบน ปี พ.ศ. 2528-2530” ได้กล่าวถึง “ภรณาน้อย” ไว้ว่า ภรณาน้อยถือเป็นเรื่องธรรมดาของลักษณะครอบครัวไทยสมัยโบราณ และอาจถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติแบบไทย ๆ ไปแล้ว แม้ว่าในปัจจุบันบรรทัดฐานของสังคม ผู้ชายจะแต่งงานกับผู้หญิงเพียงคนเดียว แต่ผู้ชายไทยหลายคนก็ยังมีภรณาน้อย โดยในสมัยโบราณนั้น รูปแบบของการมีภรณาน้อยบนพื้นฐานหลายประการ บ้างก็จำเป็นต้องมีเพราะเจ้านายพระราชทานหรือประทานให้ บางครั้งก็เพราะฝ่ายหญิงหวังจะพึ่งพาอาศัยฝ่ายชาย ไม่ว่าจะในเชิงเศรษฐกิจ หรือสังคม แต่ก็มีบ้างที่เกิดขึ้นเพราะความต้องการทางเพศ แต่ไม่ว่าชายผู้นั้นจะมีภรณาน้อยสักกี่คนก็จะต้องนำเข้าไปในชายคาเรือนเดียวกัน

แต่อย่างอย่างไรก็ยังมีผู้ชายอีกเป็นจำนวนมากที่มีภรณาน้อยแอบซ่อนไว้ให้พ้นจากสายตาของภรรยาหลวง ไม่ได้เปิดเผยและอยู่ร่วมกันอย่างตัวอย่างที่ยกมาดังกล่าว ภรณาน้อยถือเป็นเรื่องหนักอกของภรรยาหลวงมาแต่ไหนแต่ไร ดังนั้น จึงมีการแบ่งภรณาน้อยออกเป็นกลุ่มย่อยต่าง ๆ ด้วย (เต็มศิริ บุญยสิงห์, 2528 : 195) (อ้างใน บงกช เสวตามร์, 2533 : 64) ซึ่งแฝงทัศนคติในเชิงลบต่อภรณาน้อยไว้อย่างเต็มเปี่ยม สังเกตได้จากการใช้คำเปรียบเทียบบ้าง เช่น

1. บ้านเล็กประเภท “ปลิง” เกาะเพื่อดูดเลือดเอาไปทั้งตัว ประเภทนี้หมดเลือด ปลิงก็ปล่อย บางทีได้เลือดพอกก็ปล่อย แล้วโผไปหากคนที่ถูกใจ ประเภทนี้มักจะเกิดกับชายสูงอายุที่อยากมีภรณาน้อยสาวแล้วมักเข้าใจที่หลัง

2. บ้านเล็กประเภทชอบสนุก ขอยืมอสังหาริมทรัพย์จากบ้านใหญ่ไปสนุกหน่อยเท่านั้น ไม่ได้จริงจังอะไร ชั่วแต่ได้ตื่นเต้น ไม่ค่อยทำพิษทำภัยให้บ้านใหญ่มากนัก ถือเป็นงานอดิเรกไม่ใช่ งานหลัก
3. บ้านเล็กประเภทนางบำเรอ รับค่าจ้างประจำพอได้มีกินบ้าง ปัญหาจะหากินทางอื่นมี น้อย ขาดความถนัด ไม่รู้ว่านางบำเรอพวกนี้ดีกว่าโสเภณีหรือเปล่า

จากหนังสือ “จดหมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย” ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2539 : 35-42) ได้กล่าวถึง การเป็นภรรยาของคู่หูสมัยก่อนว่า การที่ผู้หญิงยอมเป็นเมียหน่อยนั้น ก็เพราะ สังคมไทยมีเงื่อนไขทางสังคมอันได้แก่ วัฒนธรรมไทยได้ปลูกฝังให้ผู้หญิงมีค่านิยมในเรื่องการ แต่งงานว่าเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดอิสรภาพด้านการเงินของตัวเองได้ หลังจากที่พ้นอกพ่อแม่ ไป กล่าวคือ ผู้หญิงจะมองความสัมพันธ์กับคู่รักของตน ในแง่ของการตั้งหลักในอนาคต ซึ่งก็คือ การเป็นภรรยา หากทั้งสองมีเพศสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้หญิงหลายคนที่ต้องการความมั่นคง ทางการเงิน โดยการตั้งหลักปักฐานกับคนรักทั้ง ๆ ที่คนรักของตนมีภรรยาอยู่แล้ว

นอกจากเงื่อนไขทางสังคมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ฝ่ายชายก็ยังมีเงื่อนไข อันเป็น เงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาช้านาน โดยผู้ชายจะถือว่าการมีเพศสัมพันธ์ กับ ผู้หญิงที่ไม่ได้มีอาชีพในการรับจ้างร่วมเพศ หรือหญิงแพศยา ย่อมทำให้ผู้หญิงคนนั้น กลายเป็นภรรยาของตน และเมื่อเป็นภรรยาก็ย่อมได้สิทธิในการได้รับการปฏิบัติจากตนในฐานะ สามี ด้วยเหตุนี้จึงพบเห็นผู้ชายที่มีภรรยาอยู่แล้ว ส่งเสียเลี้ยงดูหญิงอื่นในฐานะภรรยาอยู่มากใน ปัจจุบัน

ในการศึกษาของ รุจีรา อุณวาทพานิช (2527) (อ้างใน อัจฉรา อักษรวิทย์, 2529 : 10) ศึกษาเรื่อง “ปัญหา สาเหตุ ความไม่ต้องการบุตรของผู้ป่วยสูติกรรม โรงพยาบาลราชวิถี” โดยใน จำนวนมารดาที่ไม่ต้องการบุตรจำนวนทั้งสิ้น 38 รายนั้น พบว่า 78.95 % มีภาวะเป็นมารดานอก สมรส ซึ่งหมายถึงการอยู่กินกับสามีโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส โดยจากงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของความไม่ต้องการบุตรนั้น เป็นผลมาจากการที่ฝ่ายหญิงอยู่ในสถานะ ภรรยาน้อย จากงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าการเป็นมารดานอกสมรส ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรส อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้สามีไม่มีข้อผูกพันใด ๆ ภาระทั้งหมดจึงตกอยู่กับมารดานอกสมรส

จากงานของ วันทนีย์ วาสิกะสิน (2526) (อ้างใน อัจฉรา อักษรวิทย์, 2529 : 11) เรื่อง “ปัญหาพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์กับงานสังคมสงเคราะห์” พบว่า การทอดทิ้งบุตร มีสาเหตุมาจากการที่มารดามีภาวะเป็นมารดานอกสมรส โดยเงื่อนไขสำคัญของการเป็นมารดานอกสมรสเกิดจากการตั้งครรภ์กับฝ่ายชายที่มีคู่สมรสอยู่แล้ว

อาจกล่าวได้ว่า ความแตกร้างในครอบครัว และปัญหาความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้มารดานอกสมรสเกิดความรู้สึกวิตกกังวลต่อการที่จะต้องรับผิดชอบบุตร ในครรภ์แต่โดยลำพังนั่นคือ สาเหตุหนึ่งของความไม่ต้องการบุตร แสดงให้เห็นว่า การที่ชายไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการตั้งครรภ์นั้น เป็นส่วนผลักดันให้หญิงต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมา และทางออกของมารดานอกสมรสส่วนใหญ่ก็คือ การทำแท้ง ซึ่งหากไม่สามารถกระทำ ได้ก็จะทอดทิ้งบุตรไว้ในโรงพยาบาล นำไปสู่ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง กลายเป็นปัญหาสังคมในเวลา ต่อมา

จากงานเรื่อง “สนิมดอกไม้” ของ อรสม สุทธิสาคร (2539) ได้กล่าวถึง หมอเสน่ห์ ซึ่งเป็นทางออกของความป่วยใจของสตรีในสังคมเมือง โดยได้อธิบายว่า แม้สังคมไทยจะก้าวไปไกล เพียงใด แต่เกือบทุกหย่อมหญ้าทุกตารางกิโลเมตรของพื้นที่ ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า “มนต์เสน่ห์” ยังคงมีอยู่ ไม่จำเพาะเพียงทุ่งนาป่าไผ่ ในแดนอีสานอันสืบทอดจากคำรับเขมร แถบภาคเหนือที่ สืบทอดจากคำรับล้านนา แถบเมืองกาญจน์ ชายแดนพม่า จากคำรับมอญ ส่วนภาคใต้ก็จากคำรับ แจก ซึ่งแม้แต่กรุงเทพฯ ก็เต็มไปด้วยหมอทำเสน่ห์เล่ห์กลให้กับผู้คนจำนวนมาก ส่วนมากลูกค้า ที่มาทำ ก็คือ ผู้หญิงหน้าหมองคล้ำที่บ้างก็เป็นเมียหลวงต้องการเรียกสามีกลับคืนมา บ้างก็เป็นหญิงสาวที่ต้องการแย่งสามีของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง นอกจากนั้นก็ด้วยเหตุผลต่าง ๆ แต่หลัก ๆ ก็ไม่พ้นไป จากเรื่องของการความรักที่ไม่สมปรารถนา

แต่เนื่องจากกิจการนี้เป็นเรื่องที่ทำให้คุณให้โทษกับผู้คน จึงไม่ต้องการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้เอิกเกริกเหมือนกิจการอื่น ดังนั้นจึงไม่เคยมีผู้ใดทำสถิติจำนวนหมอเสน่ห์ รวมถึงจำนวนผู้ระทมทุกข์ที่ต้องเสียเงินให้กับหมอเสน่ห์ทั่วประเทศไว้ แต่หากลองสมมติตัวเลขว่า

อัตราค่าทำเสน่ห์เฉพาะกรุงเทพฯ ตกคนละ 2,000 บาท (ตัวเลขนี้ต่ำกว่าความเป็นจริง) เดือนหนึ่งมีผู้มารับบริการ 15 คน หมอเสน่ห์จะมีรายได้ตกเดือนละ 30,000 บาท รายได้ในหนึ่งปีเท่ากับ 360,000 บาท หมอเสน่ห์ 200 คน จะมีรายได้ปีละ 72 ล้านบาท ซึ่งจากการประมาณรายได้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นการประมาณที่ต่ำกว่าความเป็นจริงเนื่องจากผู้มาหาหมอเสน่ห์นั้นไม่ต่ำกว่าวันละ 2-3 คน ดังนั้น คนในกรุงเทพฯ ได้จ่ายค่าทำเสน่ห์ที่ปีละ 72 ล้านบาทเป็นอย่างน้อยโดยประมาณ สิ่งนี้คือความจริงที่น่าตระหนกของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่า หากผู้ชายมีความซื่อสัตย์ต่อภรรยา ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางแล้ว ก็จะไม่สร้างความทุกข์ทรมานใจให้กับผู้เป็นภรรยาหลวง และการแย่งชิงจากภรณาน้อย ซึ่งปัจจุบันมีภรรยาจำนวนไม่น้อย ทั้งภรรยาหลวง และภรณาน้อยที่ต้องการทางออกทางใจ โดยการพึ่งพาหมอเสน่ห์

จากบทความเรื่อง “เมียน้อยร้อยชั่ง” ของ สุกัญญา หาญตระกูล (2542) ได้กล่าวถึงภรณาน้อยว่า คือ หญิงที่ทำให้ผู้หญิงบางคนต้องกลายเป็นภรรยาหลวง โดยมีชายหัวหน้าครอบครัวเป็นคนกลาง ซึ่งคนที่เป็นภรณาน้อยนั้นจะต้องเป็นคนเข้มแข็ง และหนักแน่นพอสมควร เพราะถ้าเป็นคนขี้ขลาดอ่อนก็จะอดทนต่อสภาพกลับ ๆ ได้ไม่นาน นอกจากนั้นยังต้องมีความมั่นใจสูงมากด้วย และภรณาน้อยเชื่อว่าจะต้องมีรูปลักษณะภายนอกที่สวยงามแต่เพียงอย่างเดียว การพูดจาและความอ่อนหวานก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กันที่จะมัดใจชายที่เป็นสามี ซึ่งโดยภาพรวมแล้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหญิงที่เป็นภรณาน้อยจะถูกยกย่องเพียงไหนจากสามี แต่ก็ยังไม่สามารถก้าวขึ้นมาอยู่ในสถานะเดียวกับภรรยาหลวงได้ หญิงที่เป็นภรณาน้อยจึงต้องเจียมตนอยู่เสมอ

จากการศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2544) เรื่อง “สถานะเมียในประวัติศาสตร์” พบว่าแนวคิดความเชื่อเรื่องผัวเดียวเมียเดียวเป็นวัฒนธรรมที่ “ดัดจริต” เพราะสังคมไทยไม่ได้มีแนวปฏิบัติอย่างนั้น จะต่างกันก็แค่ วัฒนธรรมของแต่ละชาติว่าผู้ชายจะเลี้ยงคู่ผู้เป็นภรรยาอย่างไร ในวัฒนธรรมจีน สถานะของผู้เป็นภรรยาไม่ว่าจะน้อยหรือหลวงจะต้องเข้ามาอยู่ในชายคาเดียวกัน ต้องมีความรับผิดชอบในการทำงานบ้านร่วมกัน ไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจใด ๆ ในครอบครัว ต่างกับหญิงไทย แต่โบราณที่ไม่ว่าจะเป็นภรรยาแบบไหนก็จะได้รับการเลี้ยงดูมีฐานะเป็นแม่เจ้าเรือน

จากการสัมภาษณ์ ระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช สมาชิกวุฒิสภาขอนแก่น เรื่อง “ปัญหาสามีภรรยาหย่าร้าง” ในนิตยสารผู้จัดการรายสัปดาห์ วันพฤหัสบดีที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ได้กล่าวว่า ปัญหาสามีภรรยาหย่าร้างไม่ใช่เรื่องธรรมดา ๆ เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องของจิตใจแต่ละบุคคล ซึ่งมีความละเอียดอ่อนสูง อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดเหตุแล้ว การป้องกันก็น่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะยังยั้งไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งการอบรมจากครอบครัวตั้งแต่ยังเด็กในเรื่องศีลธรรมอันดีงามจะทำให้เด็กเมื่อโตขึ้นก็จะมีหลักในการเลือกคู่และสามารถระคับประคองชีวิตครอบครัวของตนเองได้ โดยฝ่ายชายควรจะแต่งงานหลังจากอายุ 30 ปีขึ้นไปแล้ว เพราะเป็นช่วงที่เก็บเกี่ยวประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ มาอย่างเพียงพอแล้ว และพร้อมที่จะรับผิดชอบชีวิตครอบครัวได้ ในขณะที่ฝ่ายหญิงควรจะอดทนและรู้จักให้อภัยเพื่อความมั่นคงของชีวิตสมรส ภรรยาหย่าร้างก็จะไม่สามารถเข้ามาแทรกให้เกิดปัญหาครอบครัวได้

จากการศึกษาของ จิราภรณ์ เจริญเดช (2543) เรื่อง “ค่านิยมและทัศนคติต่อพฤติกรรมรักช่อนช่อนรัก” ได้พบว่า พฤติกรรมรักช่อนช่อนรักพบได้ในสังคมทุกระดับมากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่วัยรุ่นชั้นสูงที่ฐานะดี การงานดี ก็ยังมีพฤติกรรมดังกล่าวมากขึ้นตามไปด้วย เพราะมองเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศเป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลที่สามารถจะกระทำได้ในยุคที่จริยธรรมทางสังคมเสื่อมทรามลง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงร้อยละ 67.2 และชายร้อยละ 32.5 ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.3 โดยมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ถึงร้อยละ 72.5 เป็นพนักงานเอกชนร้อยละ 48.8 และข้าราชการร้อยละ 35.3 และนับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ 96.3 โดยผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 76.3 ยอมรับว่าเคยมีเหตุการณ์รักช่อนช่อนรักเกิดขึ้นกับตัวเอง และผลวิจัยสรุปว่า คนไทยที่มีการศึกษาในระดับสูง มีแนวโน้มที่จะเข้าใจหรือยอมรับพฤติกรรมการมีรักช่อนช่อนรักมากขึ้น และพยายามหาทางออกให้ส่งผลดีต่อตัวเองมากที่สุด

จากการศึกษาของ สุกัญญา หาญตระกูล (2545) เรื่อง “พัฒนาการของภรรยาหย่าร้างต่อผลทางกฎหมาย” พบว่า ภรรยาหย่าร้างเป็นตัวอย่างที่ดีของกฎหมายผู้เดียวเมียเดียว ตลอดจนความพยายามที่จะรักษาสิทธิภรรยาหลวง ด้วยการดิรอนสิทธิภรรยาหย่าร้างทางกฎหมายในเรื่องค่าเลี้ยงดูมรดก ล้วนแล้วแต่ไม่เป็นผล แม้แต่จะคุมกำเนิดภรรยาหย่าร้างผู้หวังพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ก็ยังน่าสงสัยว่าจะมีผลคุมกำเนิดภรรยาหย่าร้างได้จริงหรือไม่ เพราะอย่างน้อยในชนชั้นกลางที่หญิงผู้เป็นภรรยาหย่าร้างมิได้เป็นภรรยาหย่าร้างเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจอีกต่อไปแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นบางรายยังกลายเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนสามีด้วยซ้ำไป นอกจากนี้กฎหมายผู้เดียวเมียเดียวยังได้ส่งผลให้เกิดการยกสภาพภรรยาหย่าร้างให้พ้นจากการรับรู้ การควบคุม และการ โขกสับของภรรยาหลวงไป

จากการศึกษาของ สุภัทรา สิงหลกะ (2545) เรื่อง “สภาพภรรยาหลวง ภรรยาผู้น้อยในสังคมไทย” พบว่า ในครอบครัวที่สามีมีภรรยาหลายคนนั้น ภรรยาจะต้องเป็นฝ่ายอดทนอย่างหน้าขึ้นอกตม เพราะประเพณีเป็นเช่นนั้น ถ้าอะอะโว้ววายไปก็อาจโดนสามีทำร้ายได้ กระทั่งกฎหมายปัจจุบันภรรยาหลวงก็ยังถูกควบคุม ส่วนภรรยาผู้น้อยดีขึ้นมาก หลุดเป็นอิสระ สามีให้ทรัพย์สินสมบัติเป็นชื่อตนเอง ครั้นพอสามีตายไป ฟ้องศาลแบ่งสมบัติ ศาลก็ยังตัดสินแบ่งให้ การเป็นภรรยาผู้น้อยเลยดีกว่าเป็นภรรยาหลวง เพราะสามีก็รัก สิทธิรับผิดชอบอะไรก็ไม่ต้องมี เพราะฉะนั้น ในยุคที่มีกฎหมายผิวเดีวเมียเดีว ทำให้เห็นว่า ยังไงผู้ชายก็ไม่เดือดร้อน เพราะชอบทั้งภรรยาหลวงและภรรยาผู้น้อย ภรรยาหลวงก็ชอบเพราะได้เป็นภรรยาหนึ่งเดียว ส่วนภรรยาผู้น้อยก็ยินดีเพราะไม่ต้องผูกพันไม่ต้องเป็นทาสเหมือนในอดีต

จากงานวิจัยของ โสภา ชูพิกุลชัย (2545) เรื่อง “ชีวิตคู่ในอนาคต” โดยทำการออกสำรวจสอบถามเด็กวัยรุ่นหญิงตามสถานบันเทิงอายุ 17-27 ปี พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่ต้องการแต่งงานเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่อยากเป็นภรรยาผู้น้อยมากกว่า โดยวัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่บอกว่าชอบผู้ชายที่สูงอายุกว่า เพราะมีฐานะดี ประเภทที่ดังตัวได้แล้ว คล้ายกับบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่ฉีกซองแล้วลวกน้ำกินได้เลย ไม่ต้องเริ่มต้นใหม่ ซึ่งวัยรุ่นส่วนใหญ่ก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ผิดด้วย ดังนั้นคำว่า ภรรยาผู้น้อยในปัจจุบันอาจจะเปลี่ยนไปบ้างเมื่อเหตุผลของหญิงที่เลือกจะเป็นภรรยาผู้น้อยเปลี่ยนเป็นความง่ายและสำเร็จรูป โดยหญิงหลายคนเชื่อว่า ผู้ชายดี ๆ หายาก และคนที่ดี ๆ นั้น มักมีคนมาแย่งไปก่อน ดังนั้น การเป็นภรรยาผู้น้อยจึงไม่หวังที่จะมอบความรักเป็นหลัก หากแต่ขอความสบายไว้ก่อน จึงเป็นเรื่องน่ากลัวไม่น้อย หากคนในสังคมไม่ปลูกฝังค่านิยมความรักในทางที่ถูกที่ควรให้กับคนรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะหญิงหรือชายก็ตาม

งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาของ Susan Morell (1988) เรื่อง “The Care & Feeding of Thailand’s minor wives” พบว่า ในอดีตการที่เชื้อพระวงศ์และเจ้านายระดับสูงจะมีภรรยาหลายคนถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนในสังคมยุคนั้น การแต่งงานแบบมากเมีย (Polygyny) เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในยุคนั้น ภรรยาผู้น้อยมักเป็นหญิงที่ถูกยกให้กับเจ้านายชั้นสูง เพื่อเป็นทาสรับใช้หรือเพื่อเหตุผลเกี่ยวกับผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ หญิงที่เป็นภรรยาผู้น้อยจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องสิทธิใดให้กับตน จนกระทั่งมีการยกเลิกระบบทาสในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 สภาพภรรยาผู้น้อยเช่นนี้จึงสิ้นสุดลง และ

สถานะของภรรยาที่อยู่ถูกยกระดับขึ้นโดยพวกเขาจะไม่ใช้ทาสอีกต่อไป สามารถที่จะเรียกร่องสิทธิ และผลประโยชน์ให้กับตนเองได้ และหญิงที่เป็นภรรยาที่อยู่ก็มาจากหลายสาขาอาชีพเช่น นางแบบ นักร้อง, พนักงานต้อนรับ, สาวบาร์, นางพยาบาล เป็นต้น และผู้ชายที่จะมีภรรยาที่อยู่ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้านายชั้นสูงเท่านั้น แต่อาจเป็นคนธรรมดาทั่ว ๆ ไปที่มีฐานะทางการเงินที่พร้อมจะจ่ายได้

จากการศึกษาของ Mark Van Landingham (1994) เรื่อง “Some Cultural Underpinnings of Male Sexual Behavior Pattern in Thailand” พบว่า การแต่งงานระบบมากเมีย (Polygyny) เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยอย่างกว้างขวางจนกระทั่งถึงรัชกาลที่ 6 ซึ่งกฎหมายได้อนุญาตให้มีภรรยาเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วภรรยาที่อยู่ก็ยังคงมีอยู่ โดยผู้ชายในปัจจุบันจะนิยมมีภรรยาที่อยู่เพราะการมีภรรยาที่อยู่จะแสดงให้เห็นว่าตนมีสถานภาพสูงกว่าผู้ชายที่เกี่ยวโสเภณีธรรมดาทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้การมีภรรยาอยู่ยังทำให้สะดวกและปลอดภัยต่อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ร้ายแรงเช่น เอชไอวี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

1. การเล็งดูเอาใจใส่อย่างครบประหม
2. การขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว
3. ความใกล้ชิด
4. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
5. ค่านิยมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียว
6. การขาดความนับถือตนเอง
7. ความหย่อนยานทางจริยธรรม

ตัวแปรตาม

การเป็นภรรยาที่อยู่

ตัวแปรอิสระคือ

1. การเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างประคบประหงม
2. การขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว
3. ความใกล้ชิด
4. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
5. ค่านิยมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียว
6. การขาดความนับถือตนเอง
7. ความหย่อนยานทางจริยธรรม

ตัวแปรตามคือ

1. การเป็นภรรยาบ่อย

สมมติฐานในการวิจัย

1. การเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างประคบประหงมมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย
2. การขาดความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัวมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย
3. การทำงานใกล้ชิด ผู้ชายที่มีภรรยาแล้วมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย
4. ปัญหาด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย
5. การมีค่านิยมต้องการมีสามีเพียงคนเดียวมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย
6. การขาดความนับถือตนเองมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย
7. ความหย่อนยานทางจริยธรรมมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

นิยามปฏิบัติการตัวแปร

1. การเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างประคบประหงม หมายถึง การที่พ่อแม่ของหญิงที่เป็นภรรยาบ่อยเลี้ยงดูลูกแบบเอาใจใกล้ชิดมากเกินไป คอยจับตาดูลูกไม่ให้คลาดสายตา ไม่ให้ออกไปเล่นข้างนอกกับเพื่อน ๆ ไม่ให้ออกไปไหนถ้าไม่ใช่ไปกับพ่อแม่ ไม่ให้ลูกต้องหยิบจับทำอะไรเองเลย และจะเป็นคนตัดสินใจให้ลูกในทุก ๆ เรื่อง

2. การขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว หมายถึง การที่ครอบครัวของหญิงที่เป็นภรรยาอาศัยอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ อันเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น พ่อแม่หย่าร้างกัน, แยกกันอยู่ หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต รวมทั้งการที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันแต่ทะเลาะเบาะแว้ง มีปากเสียงกันอยู่ตลอดเวลา หญิงที่เป็นภรรยาอาศัยจะรู้สึกโหยหาความรักความอบอุ่นที่ขาดหายไป

3. ความใกล้ชิด หมายถึง การที่หญิงที่เป็นภรรยาอาศัยมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับชายที่มีภรรยาแล้วในสถานที่ต่าง ๆ เป็นประจำ เช่น ทำงานที่เดียวกัน เป็นต้น

4. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่หญิงที่เป็นภรรยาอาศัยประสบภาวะดิ่งเครียดด้านการเงิน ไม่สามารถหาเงินมาใช้จ่ายได้อย่างเพียงพอในการดำรงชีวิตประจำวัน

5. ค่าธรรมเนียมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียว หมายถึง การที่หญิงที่เป็นภรรยาอาศัยมีค่าธรรมเนียมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียว เมื่อเป็นของชายคนใดแล้ว และมารู้ภายหลังว่าเขามีภรรยาแล้ว ก็ไม่สามารถเลิกกันได้ ต้องยอมทนเป็นภรรยาอาศัย เพราะมีความเชื่อว่าเป็นของชายคนใดแล้วก็ต้องเป็นตลอดไป

6. การขาดความนับถือตนเอง หมายถึง การที่หญิงที่เป็นภรรยาอาศัยมองตนเองว่าเป็นคนที่ไม่มีคุณค่า ไม่มีค่าหมาย ไม่มีใครต้องการ

7. ความห่อหุ้มทางจริยธรรม หมายถึง การที่หญิงที่เป็นภรรยาอาศัยขาดสำนึกแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี โดยแม้จะทราบว่าผู้ชายมีภรรยาแล้ว แต่ก็ยังต้องการเขามาเป็นของตน

8. ภรรยาอาศัย หมายถึง หญิงที่ชายสมรสแล้วเลี้ยงดูอย่างภรรยา แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมาย หรือจดทะเบียนสมรสซ่อนทำให้ไม่มีศักดิ์ศรี สิทธิ เท่าภรรยาหลวง

9. การยอมรับสมมติฐาน หมายถึง การที่ผลพิสูจน์สมมติฐานมีคะแนนตั้งแต่ 51% ขึ้นไป

10. การปฏิเสธสมมติฐาน หมายถึง การที่ผลพิสูจน์สมมติฐานมีคะแนนน้อยกว่า 50% ลงมา

การอธิบายสมมติฐาน

1. การเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างประคบประหงมมีผลต่อการเป็นภรรยาอาศัย

ความหมาย

การที่หญิงที่เป็นภรรยาอาศัยถูกพ่อแม่เลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ใกล้ชิดมากเกินไป โดยพ่อแม่จะคอยจับตาดูตลอดเวลาไม่让孩子ต้องหอบจับทำอะไรเอง และจะคอยเป็นคนตัดสินใจให้ลูกในทุก ๆ เรื่อง ทำให้ลูกมีวุฒิภาวะต่ำกว่าอายุ ไม่สามารถตัดสินใจในสิ่งที่ลูกที่ควรเองได้

เหตุผล

ครอบครัวเป็นสังคมกลุ่มแรกที่มนุษย์จะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโต ครอบครัวจะทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งหล่อหลอมพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ ซึ่งพ่อแม่จะเป็นต้นแบบที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคลิกภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยจะมีผลต่อการปรับตัวของเด็กเมื่อโตขึ้น ดังนั้นการที่พ่อแม่เลี้ยงดูลูกอย่างประคบประหงมเช่นนี้ จะทำให้เด็กอ่อนต่อโลกเกินไป ไม่สามารถดูแลตนเองได้

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนสมมุติฐานนี้

จากตัวแปรการเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างประคบประหงมนั้นได้อาศัยแนวคิดการจัดเกลาทางสังคม แนวคิดปฐมภูมิ และแนวคิดครอบครัวเป็นแนวทางในการศึกษา โดยจากแนวคิดนี้ได้อธิบายถึงการขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ จะได้เรียนรู้ถึงคุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนด หรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกันและให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตน (สุพัตรา สุภาพ : 2547) โดยตัวแทนที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมมีอยู่ 6 หน่วยคือ ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน ศาสนา อาชีพ และสื่อมวลชน โดยหน่วยที่สำคัญที่สุดคือ ครอบครัว ซึ่งเป็นกลุ่มปฐมภูมิที่มีความสำคัญมากที่สุดเช่นกัน เพราะครอบครัวเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เรจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดในครอบครัว โดยปกติไม่มีความสัมพันธ์ใดที่ใกล้ชิดกว่า พ่อ แม่ ลูก อีกแล้ว พ่อแม่จะเป็นต้นแบบที่สำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของลูกทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งพัฒนาการบุคลิกภาพในวัยเยาว์เป็นสิ่งสำคัญมาก และจะมีผลต่อการปรับตัวเมื่อเติบโตขึ้น พ่อแม่ที่เลี้ยงลูกแบบประคบประหงมเกินไปที่เรียกว่า Overprotection หรือบางทีก็เรียกว่า Momism นั้น มี 2 แบบคือ บังคับ ก้าวก่ายลูกเกินไป หรือตามใจลูกมากเกินไป หรือผสมกันทั้ง 2 แบบ แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบไหนก็ตาม Overprotection จะหมายถึงการเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูกที่เกินไป (อุมาพร ตรังคสมบัติ : 2543) พ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกแบบประคบประหงมขนาดหนักจะคอยจับตาดูลูกอยู่ตลอดเวลา ไม่ยอมให้เล่นหรือเสี่ยงอะไรกับเพื่อน ๆ เลย ไม่ให้ออกไปไหนถ้าไม่ใช่ไปกับพ่อแม่ จะคอยดูแลไม่ให้คลาดสายตา ไม่ให้ลูกต้องหยิบจับหรือทำอะไรเลย และเป็นคนตัดสินใจให้ลูกทุกอย่างทุกเรื่อง แม่อาจจะบังคับลูกบ้าง และตามใจบ้างเมื่อเห็นว่าลูกยอมเชื่อฟัง ทำตามคำสั่งบังคับของตนดีแล้ว เด็กเหล่านี้จะขาดความเชื่อถือในตนเอง มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นกับตนเองก็ไม่สามารถตัดสินใจแก้ไขได้ เพราะไม่เคยมีโอกา

ฝึกฝนใช้วิจารณญาณการตัดสินใจด้วยตัวเองอย่างเพียงพอ แก้ปัญหาเองไม่ได้ หรือถ้าได้ก็เป็นแบบผิวเผินในมุมแคบ เพราะไม่เคยเผชิญโลกกว้างข้างนอกมาก่อน เปรียบเหมือนนกน้อยในกรงทอง พอหลุดออกจากกรงสู่โลกกว้างก็ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ เพราะอ่อนต่อโลกเกินไป การเลี้ยงดูขัดเกลาถูกเช่นนี้นำไปสู่สมมุติฐานที่ว่า หญิงที่ถูกเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างประคบประหงมมีโอกาสที่จะเป็นภรรยาอ่อนมากกว่าหญิงที่ไม่ได้ถูกเลี้ยงดูอย่างประคบประหงม

2. การขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัวมีผลต่อการเป็นภรรยาอ่อน

ความหมาย

การที่ครอบครัวของหญิงที่เป็นภรรยาอ่อนอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ อันเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น พ่อแม่หย่าร้างกัน, แยกกันอยู่, ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต หรือแม้แต่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน แต่ทะเลาะเบาะแว้งมีปากเสียงกันตลอดเวลา สภาพครอบครัวเช่นนี้จะทำให้เด็กรู้สึกขาดความรักความอบอุ่น และโยยหาความรักจากเพศตรงข้ามมาทดแทนเมื่อเติบโตขึ้น

เหตุผล

ครอบครัวถือว่าเป็นกลุ่มปฐมภูมิที่สำคัญที่สุดที่จะทำหน้าที่ในการขัดเกลาเด็กให้เป็นคนอย่างสมบูรณ์ แต่เมื่อครอบครัวมีความบกพร่องไม่สมบูรณ์ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ก็อาจทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ขัดเกลาเด็กได้อย่างเต็มที่ เด็กจะรู้สึกขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว อันมีผลต่อบุคลิกภาพและการปรับตัวเมื่อโตขึ้นได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนสมมุติฐานนี้

จากตัวแปรการขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัวนั้นก็ได้อาศัยแนวคิดการขัดเกลาทางสังคม แนวคิดกลุ่มปฐมภูมิ และแนวคิดครอบครัวเป็นแนวทางในการศึกษาเช่นกัน โดยปกติแล้วครอบครัวจัดว่าเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด ในการที่จะอบรมสั่งสอนเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม อันจะส่งผลต่ออารมณ์ ทักษะคิด และบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อโตขึ้นพ่อแม่และแม่จะเป็นต้นแบบที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็ก (สุพิศรา สุภาพ : 2547) แต่ถ้าครอบครัวมีความบกพร่องไม่สมบูรณ์ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ก็อาจทำให้ไม่สามารถขัดเกลาเด็กได้อย่างสมบูรณ์ เด็กจะรู้สึกว่าขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพและการปรับตัวเมื่อเติบโตขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น เด็กที่แม่เลี้ยงดูแต่ฝ่ายเดียว ไม่ว่าจะเป็นเพราะพ่อแม่หย่าร้างกัน แยกกันอยู่หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตก็ตามที่ เด็กจะขาดประสบการณ์ในการเข้ากับเด็กอื่นรุ่นราวคราวเดียวกันที่เขามี

พ่อเป็นตัวอย่างให้หรือคอยคุ้มครองให้ความอบอุ่นใจ เด็กจะขาดการขัดเกลาที่ควรได้รับจากพ่อ เช่น การเรียนรู้จักเพศตรงข้าม เด็กจะรู้สึกไม่มั่นคง และโยยหาความรักจากเพศตรงข้าม โดยที่บางครั้งการได้มาซึ่งความรักอาจได้มาโดยหนทางที่ไม่ถูกต้อง (มาโนช หล่อตระกูล: 2536) สถานะเช่นนี้นำไปสู่การตั้งสมมุติฐานที่ว่า หญิงที่ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว มีโอกาสที่จะเป็นภรรยาบ่อยมากกว่าหญิงที่ไม่ได้ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว

3. การทำงานใกล้ชิดผู้ชายที่มีภรรยาแล้วมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

ความหมาย

การที่หญิงที่เป็นภรรยาบ่อยมีโอกาสน้อยใกล้ชิดกับชายที่มีภรรยาแล้ว เนื่องจากทำงานในสถานที่เดียวกันจึงทำให้พบปะกันบ่อยครั้ง จนกลายเป็นความผูกพัน และนำไปสู่ความรัก

เหตุผล

ความใกล้ชิดเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้บุคคลหนึ่ง ๆ ตัดสินใจเลือกคู่ครอง โดยปกติแล้วบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยใกล้กัน หรือทำงานในสถานที่เดียวกัน มีแนวโน้มที่จะสมรสกันสูง อาจเนื่องเพราะการพบเจอกันบ่อยครั้งเป็นประจำนำไปสู่การพูดคุยและถูกอภัยซึ่งกันพัฒนาเป็นความรัก จนนำไปสู่ความต้องการใช้ชีวิตร่วมกันในที่สุด

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมมุติฐานนี้

จากตัวแปรความใกล้ชิดนั้นได้อาศัยทฤษฎีความใกล้ชิดเป็นแนวทางในการศึกษา โดยจากทฤษฎีนี้มีข้อเท็จจริงว่า คนที่อาศัยอยู่ใกล้กัน หรือทำงานด้วยกันมีแนวโน้มที่จะสมรสกัน Alfred C. Clarke (1952) (อ้างใน ฉันทชนก สายสมบัติ, 2541 : 8) โดยมีงานวิจัยที่สอดคล้องกันของ ฉันทชนก สายสมบัติ (2541) เรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทางเลือกคู่ครองของนายทหาร สังกัด บก.ทหารสูงสุด พบว่า ความใกล้ชิด เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอันมีผลต่อการเลือกคู่ของนายทหารชั้นสัญญาบัตร สังกัด บก.ทหารสูงสุด ซึ่งจากแนวความคิดรวมถึงผลการวิจัยต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึง ปัจจัยในด้านความใกล้ชิดว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอันนำไปสู่การมีคู่ครองในอนาคต ดังนั้นจากทฤษฎีและผลการวิจัยดังกล่าวนำไปสู่การตั้งสมมุติฐานที่ว่า หญิงที่ทำงานใกล้ชิดชายที่มีภรรยาแล้วมีโอกาสน้อยกว่าหญิงที่ไม่ได้ทำงานใกล้ชิดชายที่มีภรรยาแล้ว

4. ปัญหาด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเป็นภรรยาน้อย

ความหมาย

การที่หญิงที่เป็นภรรยาน้อยประสบภาวะตึงเครียดด้านการเงินไม่สามารถหาเงินมาใช้จ่ายได้อย่างเพียงพอในการดำรงชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นต้องเป็นภรรยาน้อยเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

เหตุผล

เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิต ถ้าหากปราศจากเงินแล้วก็ไม่อาจจะดำรงชีพในปัจจุบันได้ ดังนั้น การเป็นภรรยาน้อยจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้หญิงสามารถมีเงินใช้จ่ายได้อย่างเพียงพอ กล่าวได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันระหว่างชายและหญิง โดยชายจะเป็นฝ่ายให้เงินเลี้ยงดูเพื่อแลกกับการที่ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ปรนนิบัติดูแล ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนที่ทั้ง 2 ฝ่ายพึงพอใจในแนวทางที่ให้ประโยชน์สูงสุดและสูญเสียน้อยสุดโดยฝ่ายหญิงอาจจะยอม โคนสังคมนินทาเพื่อแลกกับเงินที่ได้รับหรือฝ่ายชายอาจยอมเสียเงิน เพื่อแลกกับความสุขที่ได้รับ ถ้าเขาทั้งคู่คิดว่า ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับที่เขาพอใจ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานนี้

จากตัวแปรปัญหาเศรษฐกิจนั้น ได้อาศัยทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมเป็นแนวทางในการศึกษา โดย Scanzoni (1970) (อ้างใน กรรณิกา เฉลิมกุล, 2535 : 10) ได้นำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเน้นว่าบทบาทระหว่างชายและหญิงในครอบครัวเกิดจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน คือระหว่างสามี ซึ่งมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวกับภรรยาผู้ซึ่งให้ความรักความอบอุ่นและดูแลงานภายในบ้าน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรับผิดชอบระหว่างกัน ซึ่งใจความสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือ บุคคลนั้นเลือกที่จะมีพฤติกรรมและ ปฏิสัมพันธ์ในแนวทางที่ได้กำไรหรือได้รับผลประโยชน์สูงสุดโดยมีการสูญเสียน้อยที่สุดซึ่งบุคคลจะยึดเกณฑ์จากระดับการเปรียบเทียบ และระดับการเปรียบเทียบเพื่อทางเลือกอื่นเป็นมาตรฐานในการประเมิน เมื่อมองในแง่ครอบครัวอาจกล่าวได้ว่า ชายและหญิงจะประเมินความสัมพันธ์ของเขาทั้งสอง จากการเปรียบเทียบผลประโยชน์และการสูญเสียที่เกิดจากความสัมพันธ์ในหลาย ๆ ด้านว่าอยู่ในระดับที่เขาจะยอมรับได้หรือไม่ รวมทั้งเปรียบเทียบกับคู่

สมรสอื่น ๆ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เขาคิดว่าน่าจะให้ผลประโยชน์ต่อเขาได้มากกว่า ถ้าความสัมพันธ์ในขณะนั้น ๆ อยู่ในระดับที่เขาพึงพอใจ เขาก็จะอยู่ในความสัมพันธ์นั้นต่อไป แต่ถ้าเมื่อใดเขาพบว่าความสัมพันธ์ของเขาทั้งสองอยู่ต่ำกว่ามาตรฐานที่เขาจะยอมรับได้ และเขามีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า เขาอาจจะผละออกจากความสัมพันธ์นั้น เพื่อไปสู่หนทางใหม่ที่ดีกว่าเท่านั้นเอง (กรรณิกา เฉลิมกุล: 2537) จากทฤษฎีนี้จึงนำไปสู่การตั้งสมมุติฐานที่ว่า หญิงที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจมีโอกาสที่จะเป็นภรรยาบ่อยมากกว่าหญิงที่ไม่ได้มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ

5. การมีค่านิยมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียวมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

ความหมาย

การที่หญิงที่เป็นภรรยาบ่อยมีค่านิยมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียว เมื่อเป็นของชายคนใดแล้ว และมารู้ภายหลังว่าเขามีภรรยาแล้ว ก็ไม่สามารถจะเลิกไปได้ ต้องยอมทนเป็นภรรยาบ่อย เพราะมีความเชื่อว่าเป็นของชายคนใดแล้วก็ต้องเป็นตลอดไป

เหตุผล

สังคมไทยตั้งแต่อดีตได้ปลูกฝังค่านิยมให้ผู้หญิงมีสามีได้เพียงคนเดียวเท่านั้น ในขณะที่ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน แม้ผู้หญิงจะไม่มีความสุขในชีวิตแต่งงานก็ต้องทนไม่สามารถแต่งงานใหม่ได้ เพราะสังคมจะนิโทษ ผู้หญิงจะถูกสอนให้ยึดมั่นในความบริสุทธิ์ของตน เมื่อมอบให้ชายคนใดแล้วก็ต้องจงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อผู้ชายคนนั้นจนกว่าชีวิตจะหาไม่

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนสมมุติฐานนี้

จากตัวแปรค่านิยมที่ต้องการมีสามีเพียงคนเดียวนั้น ได้อาศัย แนวคิดค่านิยมการครองเรือนของสตรีในวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางในการศึกษา โดยแนวคิดนี้เสนอว่าค่านิยมในเรื่องการมีคู่ครองของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพิจารณาได้เป็น 2 ประการสำคัญคือ ฝ่ายชายต้องการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน (Polygyny) แต่ต้องการให้ฝ่ายหญิงมีสามีเพียงคนเดียว ในขณะที่ฝ่ายหญิงมีค่านิยมในการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) คือ ต้องการให้สามีมีภรรยาคือคนเดียวผู้เดียวเท่านั้น (ปิยะนาค บุณนาค : 2523) ค่านิยมในการมีภรรยามากกว่า 1 คนถือได้ว่าเป็นค่านิยมของทุกชนชั้นตั้งแต่พระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ขุนนาง จนถึงคนธรรมดาสามัญ เพราะคนไทยถือว่าชายที่มีภรรยามากกว่า 1 คน ถือว่ามีอำนาจบุญบารมี ในขณะที่ฝ่ายหญิงนั้นมีค่านิยมให้สามีได้เพียงคนเดียว และครั้งเดียวในชีวิตเท่านั้น ดังนั้น แม้ว่าฝ่ายหญิงจะไม่มีความสุขใน

ครอบครัว ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็จะต้องทน เพราะการแก้ปัญหา โดยการแต่งงานใหม่เป็นเรื่องต้องห้ามในสมัยนั้น (มารยาท กิจสุวรรณ : 2523) หญิงที่ประพฤตินอกนอกระรมนิยมประเพณีนี้จะถือว่าเป็นหญิงแพศยา และจะไม่มีใครคบหาสมาคมด้วย กล่าวได้ว่า ผู้หญิงที่ดีจะต้องมีสามีเพียงคนเดียวเท่านั้น เมื่อเป็นของผู้ชายคนใดแล้ว ก็จะต้องจงรักภักดี และซื่อสัตย์ต่อผู้ชายคนนั้นไปตลอดจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ไม่สามารถเป็นของผู้ชายคนอื่นได้อีก ค่านิยมดังกล่าวยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เพราะแม้ว่าสังคมจะพัฒนาไปเท่าใด แต่ค่านิยมเช่นนี้ก็ยังคงฝังรากลึกในวัฒนธรรมไทย จนยากจะเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงนำไปสู่การตั้งสมมุติฐานที่ว่า หญิงที่มีค่านิยมต้องการมีสามีเพียงคนเดียว มีโอกาสที่จะเป็นภรรยาบ่อยมากกว่าหญิงที่ไม่ได้มีค่านิยมต้องการมีสามีเพียงคนเดียว

6. การขาดความนับถือตนเองมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

ความหมาย

การที่หญิงที่เป็นภรรยาบ่อยมองตนเองว่า เป็นคนที่ไม่มีความหมาย และไม่มีใครต้องการ จึงประพฤตินไปในทางเสื่อมเสียเพราะไม่จำเป็นต้องเอาใจใส่ความรู้สึกของใคร

เหตุผล

ความนับถือตนเอง คือ การที่เรามองตนเองว่า เป็นคนที่มีคุณค่ามีความหมายเพียงใด ถ้าเรามองตนเองในแง่บวกก็จะเป็นคนที่มีความนับถือตนเองสูง เราจะรู้สึกพึงพอใจในตนเอง รักตนเอง ไม่รู้สึกด้อยค่า ในทางตรงกันข้ามถ้าเรามองตนเองในแง่ลบเราก็จะรู้สึกว่าตนเองเป็นคนไร้ค่า ไม่มีความหมาย ไม่มีอะไรดี ไม่มีใครต้องการ เราจะสูญเสียความนับถือตนเอง ซึ่งความนับถือตนเองเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้เราดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนสมมุติฐานนี้

จากตัวแปรการขาดความนับถือตนเองนั้น ได้อาศัยทฤษฎีจิตวิเคราะห์และแนวคิดความนับถือตนเองเป็นแนวทางในการศึกษาโดยทฤษฎีนี้มองว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์รวมทั้งความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และการกระทำต่าง ๆ ทั้งที่ปกติและไม่ปกติ เกิดจากแรงผลักดันจากความต้องการตามสัญชาตญาณ (Instinctual Drive) ตามธรรมชาติ อันได้แก่ สัญชาตญาณทางเพศ (Sexual Drive) และสัญชาตญาณความก้าวร้าว (Aggressive Drive) แต่การแสดงออกเหล่านี้ถูกขัดขวางโดยสภาพแวดล้อมของสังคม มนุษย์จึงต้องแสดงออก ซึ่งความต้องการเหล่านี้ด้วยวิธีที่

เป็นที่ยอมรับของสังคม การปรับตัวนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในใจ (ศีลธรรม ฐานะภูมิ : 2535) นอกจากนี้ยังนำแนวคิดความนับถือตนเอง (Self-Esteem) ร่วมศึกษาตัวแปรนี้ด้วย โดยแนวคิดนี้กล่าวว่า ความนับถือตนเองเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมองตนเอง และประเมินตนเองว่าเป็นอย่างไร ตามปกติเมื่อเรามองตนเองเราจะเห็นภาพสองภาพ ภาพแรกเป็นภาพในอุดมคติ เป็นสิ่งที่เราใฝ่ฝันอยากจะเป็น ส่วนภาพที่สองคือ ภาพตัวเราในความเป็นจริง หากภาพในความเป็นจริงนั้นใกล้เคียงกับภาพในอุดมคติ เราก็จะมีความรู้สึกดีกับตนเอง มีความนับถือตนเองสูง แต่หากสองภาพนี้แตกต่างกันมาก เราก็จะมีความรู้สึกแย่ความนับถือและความภาคภูมิใจในตนเองก็จะต่ำลง (อุมาพร ตรงค์สมบัติ : 2543) บุคคลที่มีความนับถือตนเองสูงก็จะมองตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า เมื่อมองแบบนี้ก็จะมีความสงบในจิตใจ พึงพอใจตนเอง รักตนเอง ไม่รู้สึกค้อยค่า เชื่อมั่นกล้าคิด กล้าทำ กล้าเผชิญปัญหา ส่วนผู้ที่มีความนับถือตนเองต่ำจะมีลักษณะตรงข้ามคือ รู้สึกว่าตนไร้ค่า ไม่มีความหมาย ไม่มีความสลักสำคัญอะไร ไม่มีอะไรดี ขาดความเชื่อมั่น ไม่มีความสุข ผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการสร้างภาพแห่งตนให้เด็กก็คือ พ่อแม่ ที่จะมีส่วนในการสร้างภาพแห่งตนให้เด็กตั้งแต่เล็ก ๆ เด็กจะเป็นคนที่มีความนับถือตนเองหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับพ่อแม่ว่าจะสร้างภาพเช่นไรให้แก่ลูก เขาจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสุขหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับพ่อแม่เป็นสำคัญ ดังนั้นจึงนำไปสู่สมมติฐานที่ว่า หนึ่งที่ขาดความนับถือตนเองจะมีโอกาสเป็นภรรยาบ่อยมากกว่าหญิงที่ไม่ได้ขาดความนับถือตนเอง

7. ความหย่อนยานทางจริยธรรมมีผลต่อการเป็นภรรยาบ่อย

ความหมาย

การที่หญิงที่เป็นภรรยาบ่อยขาดสำนึกแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี โดยแม่จะทราบว่าผู้ชายมีภรรยาแล้ว แต่ก็ยังต้องการเขามาเป็นของตนไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม

เหตุผล

จริยธรรมเป็นสิ่งที่พึงาม เป็นแนวทางความประพฤติของบุคคล โดยการปลูกฝังจริยธรรมนั้น กระทำตั้งแต่ในวัยเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ชี้แนะเด็กกระทำในสิ่งที่ถูกต้องสมควร เพื่อให้เด็กซึมซับแบบอย่างที่ดี แล้วนำไปปฏิบัติตาม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนสมมติฐานนี้

จากตัวแปรความหย่อนยานทางจริยธรรมนั้นได้อาศัยทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม เป็นแนวทางในการศึกษา โดยพัฒนาการบุคลิกภาพทาง จริยธรรมในเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่

จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม มีแนวทางความประพฤติและการปฏิบัติตนเพื่อบรรลุสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า มีความคิดและการกระทำในสิ่งที่ดีงามและความเหมาะสม คุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจที่ประกอบด้วยความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ซึ่งใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรม คือ กระบวนการพัฒนาการที่เด็กมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับผู้เลี้ยงดูที่ให้ความรักความอบอุ่น ผู้ใหญ่จะต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ชี้แนะให้เด็กกระทำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความสม่ำเสมอและประกอบด้วยเหตุผล เพื่อให้เด็กยอมรับแบบอย่างที่ดีและนำไปปฏิบัติตาม (อุมาพร ตรังคสมบัติ : 2543) การให้แรงเสริมและการให้เด็กได้ปฏิบัติเองในกลุ่มจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ซ้ำ ๆ และเกิดเป็นค่านิยม การกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมก็ควรกระทำให้เหมาะสมตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการด้านร่างกาย สมอง สติปัญญา และอารมณ์ของเด็กแต่ละวัยด้วย ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่การบรรลุวุฒิภาวะทางจริยธรรม นั่นก็คือ การที่บุคคลสามารถตัดสินใจ การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยมโนธรรมอันประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับอุดมคติสากล (ศีลธรรม ธนะภูมิ : 2535) จากทฤษฎีนี้จึงนำไปสู่สมมุติฐานที่ว่า หญิงที่มีความหย่อนยานทางจริยธรรมจะมีโอกาสเป็นภรรยาน้อยได้มากกว่าหญิงที่ไม่ได้หย่อนยานทางจริยธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย